De 10897

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-11634/fragment/page=00000001

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-11634/fragment/page=00000002

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-11634/fragment/page=00000004

R. TANCHVM HIEROSOLYMITANI
AD LIBROS VET. TEST. COMMENTARII ARABICI SPECIMEN
VNACVM ANNOTATIONIBVS AD ALIQVOT LOCA LIBRI JVDICVM

DEO JVVANTE

RECTORE VNIVERSITATIS MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO AC POTENTISSIMO DVCE ET DOMINO

DOMINO

CAROLO

DVCE WIRTEMBERGIAE ET TECCIAE REGNANTE

REL. REL.

PRAESIDE

CHRISTIANO FRID. SCHNVRRER

LITT. GR. ET ORIENTALL. PROF. P. O.
ET DVCALIS STIPENDII THEOLOGICI EPHORO

PRO OBTINENDIS MAGISTERII PHILOSOPHICI HONORIBVS

Diebus Aug. MDCCXCI

PVBLICE DEFENDENT

ERN. CHRIST. ZILLING, *Ludovicop.*	CHRIST. THEOPH. FABER, *Ludovic.*
JO. GE. AD. MÜLLER, *Altensteig.*	AVG. FRID. FISCHER, *Heimshem.*
GVILIELM. FRID. PLATT, *Asperg.*	JO. CHRIST. EHMANN, *Geching.*
GE. MICH. REINIGER, *Stuttgard.*	CHRIST. FRID. ANDREÆ, *Ludovic.*
GVIL. FRID. ELSÆSSER, *Ludovic.*	CHR. PHIL. GRÜZMANN, *Nürting.*

MAGISTERII PHILOS. CANDIDATI IN DVCALI SEMINARIO THEOLOG.

TVBINGAE LITTERIS SIGMVNDIANIS.

2296

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-11634/fragment/page=00000005

J. Gildemeister
Gött. 1833.

BIBLIOTHEK der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft.

Aus GILDEMEISTER'S Vermächtniss.

PRÆFATIO.

Quæ ex R. Tanchum, Judæi Hierosolymitani, in libros veteris testamenti commentario arabico, inedito, cujus præter unum bibliothecæ Bodleianæ Oxoniensis exemplum, nec ipsum nulla parte destitutum, aliud adhuc cognitum non est, alio tempore a nobis obiter carptimque allata sunt, loca cum intelligentibus haud prorsus aliena visa sint; animus est nunc amplius aliquod & continuum specimen ex eodem expromere, atque in lucem publicam edere. Et ab initio quidem partem aliquam, quæ primo capite absolvitur, referimus integram, & neglectis nonnisi biblicorum locorum, quæ tractantur, vocalibus, non ubique satis dili-

genter adpictis, ad codicis exemplum expressam; eo maxime consilio, ut ratio & forma universi operis ex ea intelligi possit: deinceps vero, delectu facto, haud paucis prætermissis, neque iis, quæ ex quinto capite olim jam edita sunt, repetitis, talia potissimum excerpimus, quæ sunt ex genere grammatico. Qua quidem re id saltem consecuturos nos esse speramus, ut, si nihil inde novi luminis accesserit hebraico sermoni, arabicarum litterarum cultores habeant, in quibus exercere sese possint, ut aptiores evadant ad legendos intelligendosque grammaticos, quorum loquendi modos formulasque qui ex vulgaribus lexicis cognoscere velit, parum is omnino proficiet: quod ignorare non potest, qui vel scholiis arabicis, quæ Alb. Schultensius cum Excerptis Hamasæ primus edidit, repetiitque ill. Michaelis, pertractandis rei periculum fecerit. Cæterum de auctore, præter nomen, haud quidquam constare, ne ætatem quidem, nisi quod posterior sit Mose Maimonide, magni apud Judæos nominis scriptore sæc. XII. olim monitum est, *dissertatt. philolog. crit.* pag. 46. librum autem Oxoniensem descriptum esse anno Hegiræ 782. Chr. 1380. refert clariss. Uri, *biblioth. Bodleianæ codd. mst. oriental. catalog.* pag. 16.

Jud. I. 1—3.

וישאלו בני ישראל ביוי הדה
אלשאלה באורים ותומים לאן לם יכן
פי אלנץ אן כאן פי דלך אלוקת נביא
לישראל וכאצה לתעדיה a) באלבא ולם
יקל את יוי ויאמר יהודה לשמעון
אחיו הדא אללפט פראד עלי מעני
אלשבט והו יריד ויאמרו בני יהודה לבני
שמעון וקד בינא כתיר ממא יחדף מנה
בן מתל לוט אחיו חנמאל דודי ואת דוד
מלכם ורבמא כאן מתל הדא תפלה
למשה איש האלהים עלי מא תקדם
ביאנה ויבין איצא פי מוצעה ונלחמה
בכנעני הדה אלנון נון אלגמע ונון
אלאנפעאל מנדגמה b) פי אללאם
את

Vers. 1. Consultatio hæc facta per Urim & Thummim, quoniam haud extat in textu, fuisse tum temporis prophetam populo; & maxime, quod verbum construitur cum Beth: neque enim dicit auctor את יהוה

3. Singularis est, sed intelligitur tribus, hoc sensu: dixerunt filii Juda filiis Simeon. Plura jam vidimus, in quibus ellipsis est nominis בן, velut Genes. XIV. 16. Jerem. XXXII. 12. Jerem. XXX. 9. & forte etiam Ps. XC. 1. prout declaratum est antea, & ostendetur etiam suo loco.

ib. Nun vocis נלחמה est Nun pluralis; Nun enim passivi latet in littera ל dageschata.

5. Jod

a) تعدّي infinit. conjug. quintæ. Ad verbum: *quoniam transit ad nomen Jehova ope particulæ* ב.

b) مندغمة conjug. VII. Desideratur hæc conjugatio non apud Golium modo, sed & apud Gieuharium

את אדוני בזק אליא זאידה ומענאה
מתל מלך בזק ויביאוהו ירושלים
וימת שם הדא ידל אן הדה אלקצה
בעד אן מלכו ישראל ירושלים מן
אליבוסי מע כונהא מתקדמה פי אלנץ
ובעדה וילחמו בני יהודה בירושלים וילכדו
אותה וקד בינא מתלה כתיר ויאמר
כלב אשר יכה את קרית ספר
וג׳ וילכדה עתניאל בן קנז
אחי כלב הקטן ממנו וג׳
קד בינא הדא אלנץ פי יהושע וזאד
הנא הקטן ולם יזכרה תם ותסיתהו
לשאול מאת אביה אחסן מא

יתרגם

5. Jod est paragogicum; formula idem valet, quod מלך בזק.

7. Hinc intelligitur, rem gestam fuisse, postquam potiti essent Israëlitæ Hierosolymis, etiamsi præcedat narratio ejus in textu. Subjicitur enim, vers. 8. oppugnasse filios Juda urbem, eamque expugnasse. Et jam declaravimus talia complura.

12. 13. Exposuimus locum in libro Josuæ (cap. XV. 17.) Accedit hic vox הקטן, quæ abest ab illo loco.

14. Optimum, si vertas: captavit eum, h. e. exegit ab eo hanc petitionem. Proprie

ver-

---

harium Phiruzabadiumque. Quam ille ad primam conjugationem refert, significationem: *inseruit* litteram litteræ, hi ambo non nisi quartæ tribuunt, Gieuharius etiam octavæ, his verbis: يقال ادّغمتُ الحرفَ وادّغمتُه على افتعلتُه

Obiter notamus lapsum Golii, qui verbi فعل conjugationi VII usum tribuit hunc: "*Finxit* in eum mendacium. cc على p & a r. Gi." Verum pertinet hic ad octavam. Sic enim Gieuharius: وافتعل عليه كذبًا وزورًا اي اختلق

יתרגם פיה זׄאולתה c) אי ראמת מנה
הדה אלטלבה ואצל אללפצׄה d)
אלכראע מתל כי יסיתך אחיך
ותצנח מעל החמור מעני
אללפטׄה אלתבות ואלקׄיאם עלי אלארץׄ
מתל ותצנח בארץ קאל פיה אלתרגום
ונעצת בארעה ותרגום והנה סלם מצב
ארצה נעיץ בארעא ואמא ותצנח מעל
החמור פהו יריד בה נזלת לאן נזולהא
יקתצׄי תבאתהא עלי אלארץ לדלך
שרח פיה, ואתרכנת מעל חמרא כמא
קאל פי ותפל מעל הגמל ואתרכנת מעל
גמלא פקד עׄלמת אן אלאלפאׄץ יעלם
שרחהא מן מעני אלמוׄצע אלדי קילת
פיה לא מן גׄהה אלמשארכה פי אללפט
חסב

verbum significat, *decipere*, velut Deut. XIII. 7.

ib. Verbum צנח significat, *consistere humi*, velut Jud. IV. 21. ubi Chaldæus habet נעצת, infixit; alio loco, Gen. XXVIII. 12 vocem מֻצָּב pariter vertens, infixus. Quod autem attinet ad hunc nostrum locum; dicere vult, *descendit*, quod quæ descendisset, humi nunc ut consisteret, necesse esset. Quapropter sic eum explicat Chaldæus: demisit se ex asino, eodem verbo, אתרכנת, usus quoque Gen. XXIV. 64 in vertendo hebraico ותפל. *Noveris autem, verborum significationem dignosci ex loci, in quo occurrunt, sensu, non*

eorum

c) زاولته. Gieuhario المزاولة est مثل المحاولة h. e. obire & a latere petere: Firuzabadio زاوله idem est ac حاوله وطالبه, requisivit eum.

d) אללפצׄה pro אללפטׄה. Litteræ צׄ & טׄ a Judæis arabice scribentibus haud infrequenter permutantur.

חסב וקד בינא מתל דלך כתיר פי מא
קדמנאה מן אלכלאם פי אלג̇ז אלאול
ובינא איצא אן ותפל מעל הגמל נזול
לא סקוט מתל על פני כל אחיו נפל
כי ארץ הנגב נתתני ארץ ג̇דבה
ג̇אפה לאן תרגום חרבו המים נגובו
מיא ואמא כאפיקים בנגב פיחתמל
הדא אלמעני ויחתמל אן יכון ג̇הה
אלג̇נוב פאנהא חארה באלטבע ופיהא
סכני אלחבשה אלי תרי g) תאתירהא
פי אבדאנהם ושעורהם ומעני נתתני
נתתה

eorum cum vocibus affinibus (*seu ejusdem originis*) *collatione tantum.* e) Complura talia declaravimus in iis, quæ præmissa a nobis sunt in parte priore, f) & declaravimus quoque, Gen. XXIV. 64 ותפל descendendi sensu, non delabendi dictum esse, ut Gen. XXV. 18.

15. Terram sterilem, aridam; nam Gen. VIII. 13 verba חרבו המים Chaldæus vertit נגובו מיא. Quod ad locum Ps. CXXVII. 4 idem sensus statui potest. Possis vero etiam statuere, quod ארץ הנגב sit plaga meridionalis, ut quæ natura fervida est; inque ea sunt sedes Æthiopum ad terram usque, quæ vim suam exse-

e) Sic locum hunc, ab se editum, vertit Pocockius, Not. miscell. ad Portam Mosis pag. 4. edit. Oxon. 1655. & Operum Tom. I. pag. 130. — חסב, pro حسبا, eo, quo hic venit, sensu videtur esse minus frequens. Recurrit ad Cap. V, 3. ubi repetitio vocis אנכי dicitur esse حسب للتاكيد, *ad confirmationem tantum.* Frequentior est ille usus nominis, quo, aliud nomen regens, valet *pro*, velut حسب الحال, pro rerum conditione, حسب القدرة, pro viribus, rel.

f) Pars prior illa est, quæ Mosis libros V complectitur, diu multumque, sed frustra, quæsita a Pocockio.

g) الي تَرَي تَاثِيرَهَا. Possit quidem תרי futurum esse verbi رأي. Sed putaverim dicendum fuisse الي ان ترى.

נתתה לי והו מכתצר מתל דנני דן לי
שפטני אלהים יריד שפוט לי לאן אלנון
ואללאם מן אחרף דׄטׄלׄנׄתׄ וקד בינאה
פי צדר אלכתאב גלות מים
סואקי ואעין והו גמע ומנה גל נעול
מעין חתום וילך יהודה את
שמעון אחיו יריד עם שמעון מתל
את יעקב ויורש את ההר יריד
יושבי ההר כמא קאל כי לא
להוריש את יושבי העמק אי
לם ירומו דלך ובין אלעלה כי רכב
ברזל להם . שדיד קוי עלי חכם
אלתגאיי h) מתל ברזל ונחושת מנעליך
ויתירו בית יוסף בבית אל
תקיל i) פי מעני ויתורו את ארץ כנען
ומענאה

exserit in corporibus capillisque eorum. נתתני brevius dictum, pro נתתה לי, ut דנני pro דן לי, & שפטני pro שפט לי; etenim Nun & Lamed sunt ex literis lingualibus. Sed de hoc verba fecimus in exordio operis.

גלות מים sunt aquæductus fontesque. Est vero pluralis, singularem vide Cant. IV. 12.

17. אֶת venit pro עִם, ut alicubi extat את יעקב pro עם יעקב.

19. יושבי ההר valet quod כי — ההר, ut mox sequitur — העמק, hoc est, non conati sunt hoc facere, additurque caussa, quod ferrei currus illis essent, hoc vero est, perquam validi: in quo loquendi mopo hyperbole est, ut Deut. XXXIII. 25.

23. ויתירו accipiendum, ac si esset ויתורו, ut Num. XIII. 2. Si-

---

h) علي حكم التغايي. Infinit. VI conjugat. verbi غبي. Sic ad Cap. V, 20 dicitur: הדא חגאיי פי אללפט. In lexicis desideratur hæc vox.

i) تَثْقِيل, כָּבֵד, *gravis*, antiquioribus Hebræorum grammaticis dicta est quævis conjugatio præter primam, קַל, *levem*, simplicem, nulla

ומענאה אלתגסס ואלתפתיש ומתלה
תרתי אני k) בלבי ואלבא פי בבית אל
במעני את מתל את ארץ כנען וקיל
אנהא עוץ על אי פתשו עלי באב אלבלד
כי ידכלו מנה כמא קיל ויאמרו לו
הראינו נא את מבוא העיר
ועשינו עמך חסד ולא
הוריש מנשה את בית שאן
יריד את יושבי בית שאן מתל באקי
אלפסוק אעני יושבי דור ויושבי יבלעם
וגירהמא ויאל הכנעני אמען
ודאם עלי אלסכני וילחצו האמורי
את בני דן יריד האמוריים לאן
וילחצו גמע ותכבד יד בית
יוסף קוית ועצמת l)

Significat verbum explorare & diligenter ſcrutari; & ſimilis locus eſt Eccles. II. 3. Præfixum ב in בבית אל valet quod את, ut in illo את ארץ כנען, quamquam ſunt qui volunt, poſitum eſſe pro על, ut ſenſus ſit: Scrutati ſunt de aditu urbis, ut eo penetrarent, juxta id quod ſequitur v. 24.

27. בית שאן dictum pro יושבי בית שאן, ut reliquus verſus habet, nempe יושבי דור, & יושבי יבלעם & alia.

ויאל, ſubmiſit ſe manſitque in priſtina ſede.

34. האמורי dictum pro האמוריים, nam verbum eſt pluralis numeri.

35. ותכבד, invaluit & gravis fuit.

Cap. II.

---

nulla nota characteriſtica auctam & quaſi gravatam. vid. SCHULTENSII grammat. hebr. pag. 261. 263.

k) Editiones habent תרתי בלבי, & qui hanc, qua Tanchum uſus eſt, lectionem תרתי אני בלבי referat, nonniſi unus codex repertus eſt, Kennicotti 200, h. e. Norimberg. 3.

l) עצמת, pro עטמת. Conf. not. d)

Cap. II.

ויאמר אעלה אתכם הדא
מסתקבל מכאן אלמאצ׳י וקד בינא
מתלה כתיר מתל אז ישיר משה אז
ישיר ישראל אז יבנה יהושע ומתל דלך
כתירא והדא אלקול פיה אצמאר
ותקדירה ויאמר כה אמר יי׳ אעלה
אתכם ואלטאהר אן מלאך יי׳ הנא הו
יהושע לקולה בעדה וישלח יהושע את
העם וג׳ לרשת את הארץ ובין הו אן
ג׳מיע דלך קבל מותה ולדלך עיד a) דכר
ופאתה ליטבק עליה סבב אלעציאן בקו׳
ויקם דור אחר אחריהם אשר לא ידעו
את יי׳ וג׳

כאספו אל אבותיו למא כאן
דור אסם ואקע b) עלי ג׳מע ג׳אז ענדהם
אלאכבאר

Vers. 1. Futurum est hic positum loco præteriti, cujus rei complura exempla vidimus, veluti Exod XV. 1. Numer. XXI. 17. Jos. VIII. 30. aliaque multa. Est autem in hoc nostro loco ellipsis, ita supplenda: dixit, sic dixit Jehova, Ego eduxi vos. Præterea evidens est, legatum Jehovæ hic esse Josuam ipsum, quoniam sequitur: dimisit Josua populum rel. nec dubium esse potest, omne hoc præcessisse ejus mortem. Repetitur autem mentio mortis ejus, ut jungeretur cum ea caussa defectionis, dum dicitur v. 10. orta est ætas alia —

Vers. 10. Cum דור sit nomen multitudinis, licebat apud hebræos illud adhibere cum plu-

---

a) Post vocem עיד extat littera vel figura singularis, quæ videtur esse signum numeri 2, ٢. Repeti dicitur mentio mortis Josuæ, utpote quæ præcessit Jos. XXIV. 29.

b) اسم واقع علي جمع. Haud in-

אלאכבאר ענה בצ̇מיר אלג̇מע ובצ̇מיר
אלפראד פקו׳ נאספו עלי אלמעני וקו׳
אבתיו עלי אללפט̇ ולו אתי עלי אחד
אלוג̇הין לכאן נאסף אל אבותיו או
נאספו אל אבותם

ויתנם ביד שוסים וישוסו
אותם מענאהמא אלאסתבאחה c)
ואלנהב

plurali æque ac cum ſingulari. Itaque pluralis נאספו eſt ad ſenſum, & אבתיו eſt ad formam vocis. Si alterutram rationem ſolam ſecutus fuerit auctor; dicendum erat, vel נאסף אל אבותיו vel נאספו אל אבותם.

Vers. 14. Utriusque vocis uſus eſt, occupare & diripere. At quod radicem attinet, diverſa

---

infrequens eſt apud Grammaticos verbi وقع cum علي uſus. Locum ex Abu Becr Ebn ol Anbari affert Pocockius, Not. miſcell. cap. II. pag. 27. (Opp. Vol. I. pag. 139.) جائز وقوع اللفظة علي المعنيين المتضادين *Nihil impedit, quo minus habeat dictio aliqua duos ſignificatus contrarios.* Idem ad Joël I. 18 verba citat Abul Walidi hæc: لفظ בהמה يقع علي نوع واحد وعلي انواع كثيرة ويقع علي الشخص الواحد منها

c) الاستباحة. *Extirpandi* ſignificationem decimæ conjugationi verbi باح tribuit Golius, præeuntibus Gieuhario & Phiruzabadio, quibus استباحهم idem eſt quod استاصلهم, h. e. docente Pocockio ad Joël. III. 21. vel, radicitus, penitus evertere, vel, radicem, imum rei petere, quam diligentiſſime aliquid exequi. Sed hæc ſignificatio, ab altera, *diripiendi*, nimio intervallo ſejuncta, videtur ad hunc locum minus accommodata eſſe. Eſt vero potius verbum hic eo ſenſu accipiendum, quo venit Excerpt. Hamas. pag. 304. edit. Schultens. (edit. Gœtting. pag. 37.) لَمْ تُسْتَبِيحُ ابلي, ubi Taurizius monet hæc: الاباحة والاستباحة

ואלנהב ואמא אצלהמא פמגאיר לאן
אצל שוסים שסה ומנה הוא ישסה
ועתידותיהם שוסיתי ואמא וישסו פאצלה
שסס ומנה שסוהו כל עוברי דרך ואנמא
אתי בהמא גמיע לאתפאקהמא פי
אלמעני ותשאבה אללפט

למען נסות בם את ישראל
השמרים הם את דרך יוי ללכת
בם מן מעני אלאמתחאן לקו׳
השמרים הם ומעני אלאמתחאן מנה
תע׳ d) תסביב מא e) יכרג מא פי באטן
אלממתחן

versa est, etenim שוסים pertinet ad שסה, quod extat Hos. XIII. 15 & Esai. X. 13. ישסו autem est a שסס, unde שסוהו Ps LXXXIX. 42. Jungit auctor ambo, quod significatione consentiunt, & litteris quoque sunt cognata.

Vers. 22 נסות venit sensu explorandi, ob seq. השמרים הם. Exploratio autem, si a Deo facta esse dicatur, est ratio quæcunque, qua efficitur, ut prodeat quod est in animo ejus, qui exploratur, a vi ad

---

والاستباحة اخذ الشي مُباحًا h. e. باح in X æque ac IV est *invadere rem, tanquam suo arbitrio permissam.* Atque hoc sensu extat Abulfed. Annal. Muslem. Tom. II. pag. 108. هزمهم واستباحهم, fudit eos & castris exuit. Nonnihil alio sensu Exc. Ham. pag. 474 (pag. 89.) dicitur, حتي يستباح قتيل, *donec promiscui sint occisi.* Abu'l Phatach in Chron. Samarit. (Nov. Repertor. Vol. I. pag. 144.) formula utitur hac: استباحوا دمًا *promiscuum fecerunt sanguinem.*

d) תע׳ scribendi compendium, pro تعالي.

e) תסביב מא, *effectio cujuscunque rei.* ما accipiendum velut in illa formula Golii, col. 2185 لتكن دايرةٌ ما, *fit circulus quicunque.*

אלממתחן מן אלקוה אלי אלפעל ואמא
הו תע׳ פעלמה בה קבל דלך ובעדה
סוא וקולה בם פי מוצע בה או עלי
מעני דרכי יוי והדא אלקול הו קול
אלמדון f) עלי טריק אלועט ואלתנביה
להם לעלהם ירגעו אלי אמתתאל
אואמרה תע׳

ipsum effectum. Et quod Deum ipsum attinet, ipse quidem novit hoc antea non minus ac deinceps. בם dictum pro בָּהּ; aut respicit pluralem דַּרְכֵי. Cæterum sermo hic (inde a vers. 20) est disceptatio, ad monendum & excitandum eos, si forte redirent ad obtemperandum dictis Dei.

Cap. III.

חמשת סרני פלשתים
מקדמין והו פי אלמעני מתל שרי
פלשתים ורבמא כאן אלנון ללתפכים a)
מתל שבענה בנים או עוץ מן אלמתל
מתל חסדי יוי כי לא תמנו וגירהמא
ממא בינאה וקד ערפנא איצא אן
אלשין ואלסמך ואחד

Vers. 3 סרני sunt *duces*; idem enim valet quod שָׂרֵי. Forte Nun adest ad emphasin, ut in שבענה Job. XLII. 13. aut est loco litteræ geminatæ (ר), velut in תמנו Thren. III. 22. qualia, præter hæc duo, complura vidimus. Litteras autem שׂ & ס eodem redire, jamjam monuimus.

ותשקוט Vers.

f) אלמדון non putem esse posse nisi vocem hebraicam מדון, cum articulo arabico.

a) للتفخيم Sic Excerpt. Hamas. pag. 321. (pag. 42.) كرّر الليث ولم يات بضميره تفخيما h. e. *repetit nomen ipsum, non utens pronomine, ad emphasin.*

ותשקוט הארץ ארבעים
שנה אהתדת מתל והארץ שקטה
ממלחמה ואלמעני ען ארץ ישראל
וקולה ארבעים שנה יעני בה אלי תמאם
מ׳ שנה מן מות יהושע עאלם b) ומן
גמלתהא אלתמניה סנין אלתי גאר פיהא
עליהם כושן רשעתים כקולה ויעבדו בני
ישראל כושן רשעתים שמונה שנים
לאנה אן לם נקל כדלך פי הדא ונחוה
ממא יאתי בעד זאד מענא אלתאריך
כתירא ולם יצח כמא סנבין דלך נעמא
פי קצה יפתח וענד דכר תאריך בנין c)
בית המקדש פי ספר מלכים

Vers. 11. ותשקוט, *bene ſe habuit*, velut Jos. XI. 23. Intelligitur autem terra Iſraël. *Quadraginta annos* dum dicit, dicere vult: usque ad finem XL annorum, inde a morte Joſuæ, ſuper quo ſit pax! Atque ad hanc ſummam pertinent quoque octo illi anni, quibus tyrannidem exercuit Cuſchan Riſchataim vers. 8. Etenim niſi ſic ſtatuerimus hic aliisque locis ſimilibus, qui ſequuntur; nimium apud nos excreſceret annorum numerus, nec recte prodiret, quod declarabimus ad hiſtoriam Jephtæ, atque ubi ſermo erit de tempore, quo exſtructum eſt templum in libro Regum.

איש אטר יד ימינו אעסר
לא יתצרף בידה אלימנא d) משתק מן
ואל

Vers. 15. *Scæva*, qui copiam non habet dextræ, a verbo אטר, quod legitur Ps. LXIX. 16.

b) עאלם ſcribendi compendium, pro عليه السلام.

c) בנין mendoſum, pro בניאן.

d) אלימנא, rectius אלימני, ut mox ſequitur.

ואל תאטר עלי באר פיה אלדי תפסירה
תצם ותקבץ ודלך לאנה כאן ידה
אלימני מקבוצה

ויאמר הס ליס הו אסם ולא
פעל מתצרף תצרף e) אלאפעאל
מטלקא לכנה במא פיה מן אלזגר יגרי
מגרי f) אלאפעאל ומענאה אסכאת
ואנצאת g) ומנה ויהס כלב ופי מענאה
ענד אלערב צה ויצרפון מנה פעל צהצה
פלאן אלקום אי אסכתהם וקאל להם
הס

בעלית המקרה עליה אלתבריד
והי

16. ubi תאטר est, *contrahat*; erat enim dextra ejus contracta.

Vers. 19. הס neque nomen est, neque verbum quod flecti possit absolute: sed quatenus usurpatur ad prohibendum, imitatur verbum, & significat: silentium imponere; hinc est ויהס Num. XIII. 30. Similiter apud arabes usurpatur صَهْ, unde formarunt verbum صَهْصَهَ aliquis homines, i. e. silere jussit, dixitque صَهْ.

Vers. 20 עליה est عِلِّيَّة التبريد, h. e. contignatio aëri per-

e) מתצרף תצרף, particip. & infinit. quintæ conjugat. quæ est passivum secundæ. Phiruzabadius: صرّفته في الامر تصريفا فتصرّف قلّبته فتقلّب

f) يجري مجرى الافعال ad verbum: eadem via decurrit, qua verba. Sic Tauriz, Excerpt. Hamas. pag. 495 (pag. 100.) هذا يجري مجرى المثل. Vid. etiam pag. 520 & 439. (ed. Gœtting. pag. 111 & 76.)

g) verbum نصت, nec non صه, reperias apud Golinm in Appendice, suo loco.

והי טבקה האויה יגלס פיהא פי אלציף
ללתבריד מן קור וחום

ויצא הפרשדנה קיל אסם
מכאן וצמיר ויצא ען אהוד h) וקיל אן
פרשדנה הו אלכרש ואלתרג קאל ונפק
אוכלא שפיך חמלה מחמל פרש וגעל
אלדאל זאידה

ויצא אהוד המסדרונה מוצע
מצף אלרגאל ענד קצר אלסלטאן ענד
מא תגתמע אלנאס ללכדמה ותרגום
מערכה סדרא ומנה קיל צלמות ולא
סדרים אי לא תטהר צפוף אלכואכב
לדלך ליס פיה ציא

במלמד הבקר אסם משתק מן
אלתעלים

pervia, in qua quis considet in æstate ad refrigerandum a חום (Gen. VIII. 22.) i. e. ab æstu.

Vers. 22. הפרשדנה alii putant esse nomen loci, & verbum יצא redire ad nomen Ehud: aliis est ventriculus. Chaldæus vertit: & exiit cibus effusus; referens ad פרש, & litteram Daleth habens pro accessoria.

Vers. 23. מסדרונה est locus, ubi in ordine dispositi sunt homines prope palatium regis, convenientibus hominibus ad ministerium. Thargum vocem מערכה 1 Sam. XVII. 21 reddit סדרא. Job. X. 22 extat: צלמות ולא סדרים, h. e. non adparent ordines stellarum, hinc non est ibi lumen.

Vers 31 מלמד est nomen dictum ab erudiendo & assuefacien-

---

h) וضميره ויצא عن אהוד, ad verbum: quod pronomen ad verbum יצא repetendum sit a nomine אהוד. Nonnihil aliter Tanchum ad Hos. VIII. 6 وقيل ان ضميره قوله והוא راجع الي الملك المتقدم الذكر

אלתעלים ואלאעתיאד והו עצי פי ראסהא מהמאז חדיד ינכס בה ודלך אלמנכס יסמי דרבן ולהציב הדרבן

ciendo, estque baculus, in cujus apice aculeus ferreus, quo pungitur. Hebraice ejusmodi stimulus dicitur דרבן, 1 Sam. XIII. 21.

Cap. IV.

ומכר יוי׳ את סיסרא קד תקדם אן מענאה יסלמה וקולה כי ביד אשה ימכר יי׳ את סיסרא ימכן אנהא תעני יעל אשת חבר הקיני אלתי יכון קתלה עלי ידהא באלדאת והו אלאקרב וימכן אנהא תעני ען נפסהא אנהא תכון הי אלסבב פי קתלה ואלאול אקרב מן גרץ אלנץ לקולה הלוך אלך עמך אפס כי לא תהיה תפארתך על הדרך אשר אתה הולך כי ביד אשה ימכר יוי׳ את סיסרא

Vers. 9. ימכר, ut in antecedentibus dictum est, significat *tradet*. Verborum - - כי ביד סיסרא sensus esse potest hic, ut innuat Jaëlem, cujus ipsius manibus interfectus est Sisera, & hoc quidem est propinquius: possit etiam sensus esse, ut putet semet ipsam, quod caussa esset cædis ejus: sed illud propius abest a consilio textus, ut qui habet:

הלוך אלך עמך - - -

סורה אדוני סורה אלי חית וגד לגה סור מקתרן באֶל פמענאה דנו ומן גיר אֶל וכאצה אן כאן מקתרנא במים

Vers. 18. Verbum סור si venerit constructum cum אֶל, est *accedere*, at sine אֶל, & maxime si conjunctum fuerit cum Mem, est *recedere*. Deprehenditur

ובמים פמענאה זואל וקד וגד מעני
אלרני בגיר אַל מתל סורה שבה פה
אכן סר מר המות עלי בעץ שרוחה

ויאמר אליה עמוד פתח
האוהל מצדר לא אמר מטלק
אד לא יומר אלואחד אלמונת פי
אלעבראניה בציגה אמר אלואחד
אלמדכרה i) פהו אדא מתל ויכלתה
עמוד לכנה מצדר מאמור בה מתל
שמור את יום השבת

הלוך וקשה כאן חקה הולכה
וקשה או הלוך וקשה עלי זנה אכול
ושתה פעטף k) בה עלי אלמצדר עלי

גיר

ditur tamen ſignificatio accedendi, ubi non eſt אַל, veluti Ruth. IV. 1. nec non 1 Sam. XV. 32 ex quorundam ſententia.

Vers. 20. עמוד infinitivus eſt, non imperativus proprius, (ſiquidem hebraice imperativus ſingularis femininus non dicitur eadem forma qua maſculinus, qui utique eſt עמוד, velut Exod. XVIII. 23.) ſed eſt infinitivus vim habens imperativi, ut שָׁמוֹר Deut. V. 12.

Vers. 24. Debebat eſſe vel הלוך וקשה, vel הולכה וקשה, ad modum loci אכול ושתה, Eſai. XXII. 13. Sed jungitur קָשָׁה cum infinitivo præter morem.

---

i) Arabice hæc ſcribenda hoc modo: ان لا يُؤمَرُ الواحدُ المؤنّثُ في العبرانية بصيغة أمر الواحد المُذَكَّر

k) فعُطِفَ بِهِ. Ad verba ישבי על מדין, cap. V. 10 monet Tanchum, eſſe, quibus hoc dictum videatur معطوف علي חוקקי ישראל. Et particula Vav, quæ junctionem facit, cap. V. 9 dicitur واو عطف.

גיר אלוגה 1) ורבמא כאן קשה איצא
מצדר אד כאנת אלמצאדר קד תאתי
עלי בניתה כמא באן פי אלגז אלאול

Cap. V.

הרים נזלו הטלו ואצל הדה
אלכלמה ללמאיעאת ואסתעיר הנא פי
תזלזל אלגבאל ותשקקהא ולעל אלמראד
בה אנפגאר אלעין מנהא וסילאן
אלמיאה והו פעל מאצי גיר מתעדי a)

לבי לחוקקי ישראל. קיל אן
תקדירה שמח לבי לחוקקי ישראל אי
סר

morem. Forte autem קשה etiam infinitivus est, sunt enim infinitivi, qui sequuntur hanc formam; quod adfuit in parte priori.

Vers. 5. נזלו, *stillarunt.* Proprie verbum dicitur de fluidis, hic autem improprie de montibus concussis ruptisque. Forte quod significatur est hoc: prorupisse ex montibus fontes, & aquam defluxisse. Est autem verbum præteritum intransitivum.

Vers. 9. Alii locum sic constituunt: שמח לבי לחוקקי ישראל, lætum fuit cor meum, cum

1) على غير وجه. Sic Tanchum ad vocem בָּה Hos. IX. 2 monet: الوجه בם, *ex regula debebat esse* בָּם. Similiter ad Hos. XI. 3 الوجه في זרועתיו זרועתי.

a) *Intransitivum* verbum dicitur modo غير متعدي (Pocok, Opp. T. I. pag. 230. T. II. pag. 626.) modo غير متعد (II. pag. 439.) modo غير المتعدية (II. pag. 342. 626.) immo etiam غير المتعدية (II. pag. 343.)

סר קלבי למא ראית סעד ישראל רגע
וצאר להם רסמא אי כתאב ודואוין b)
ודוי אמר פכדלך יא נבלא אלקום
וכבראהם סבחו אללה עלי דלך
המתנדבים בעם ברכו יי וקיל אן למא
נבה אללה קלוב אלראסמין מן ישראל
תעני עלמאהם וכבראהם אלמתנדבים
עלי ידי ונצרהם חמדו אללה עלי דלך
ויכון עלי הדא ברכו יי פעל מאץ אתי
עלי צגה אלאמר ויכון המתנדבים
יחתאג ואו עטף מתל שמש ירח וגירה
פיכון והמתנדבים

צדקות פרזונו בישראל קד
קלנא אן פרזון הי אלקרי ואלארבאץ
ואסתעיר ללסכן כאנה קאל צדקות
אשר

cum viderem prosperitatem Israëlis rediisse, & obtigisse illi designatores, h. e. qui scriberent indices rebusque præessent; quapropter, o generosiores populi & eminentiores, laudate Deum super hoc. Alii autem sic statuunt: cum excitarit Deus animos designantium in Israële, h. e. scientia eminentiaque præditorum, exhibentium se mihi tanquam מתנדבים, eosque juverit Deus; laudarunt Deum pro hoc. Hoc si sequaris; ברכו est præteritum, formæ imperativi, & ad vocem מתנדבים subintelligenda copula, ut sit והמתנדבים.

Vers. 11. Jam diximus c), פרזון significare oppida & mansiones. Hic autem vox transfertur ad significandam habitationem, ut sensus sit: צדקות Illius

b) ודואוין refert liber, sed putem tollendum esse præf. ו, ut sit كتاب دواوين.

c) ad versum 7 hujus cap.

אשר משכנו בישראל וקד עלמת אנהם
כתיר מא יצמרון אשר

אז ירד שריד לאדירים עם

פעל מסתקבל מן ירה משדה וחקה
ירדה מתל יצוה פחדף מתל יצו יו
אתך את הברכה והו מסתקבל פי מוצע
אלמאצי לאנהא אנמא תצף מא גרי
ווקע וכדלך ירד לי בגבורים איצא
ומענאה אן צאר אלואחד אלשריד
אלפלית יסתולי עלי אלגמע אלכביר מן
אלעטמא אלגבאברה מן מעני וירדו
בדגות הים אי יכסרהם ויהזמהם מן
מעני שלח אש בעצמותי וירדנה לאן
אלוגהין גאיזין פיה ודלך עלי מעני אחד
ירדף אלף והו יריד ירד שריד לעם
אדירים ואדירים ליס גמע חקיקי ב—
מבאלגה מתל בספל אדירים אלדי
מענאה

Illius qui habitat in Iſraële. Conſtat, multa eſſe loca, quæ ellipſin habeant pronominis אשר.

Vers. 13. יְרַד eſt futurum verbi רָדָה. Debebat eſſe יִרְדֶּה, ad formam יְצַוֶּה, ſed apocope facta eſt, ut in וַיְצַו Devt. XXVIII. 7. Futurum autem adhibetur loco præteriti, quoniam ſermo eſt de re, quæ adhuc fit & locum habet: quod etiam ſtatuendum de voce ירד ſeq. Senſus loci eſt: Unus, fugax, ſuperſtes prævaluit multitudini magnæ potentium & validorum; quo ſenſu venit verbum Gen. I. 26. vel, fregit & profligavit eos, quo ſenſu venit Thren. I. 13. (utraque enim ratio locum habere poteſt,) fere ut Jos. XXIII. 10 dicitur: unus perſequetur mille. Eſt vero dictum pro ירד שריד לעם אדירים, & אדירים haud eſt verus pluralis, ſed pluralis excellentiæ, ut in illo בספל אדירים

מענאה גׄליל כביר ורבמא תקדירה
לאדירי עם בגיר מים תם קאל אן סבב
דלך אן אללה הו אלדי אדלהם
ואכסרהם בין ידי יוי ירד לי בגבורים
אי אסתולי עליהם וחכם פיהם

ושׂרי בישׂשׂכר יריד רוסא

יששכר וחקה שרי בצרי מתל בתי ירושלם
לאנה מצׄאף ואלבא מזיד ורבמא כאן
תקדירה והשרים בישׂשכר כמא קיל
ישור במשׂא

בפלגות ראובן קיל אחזאבה

והי גׄמועה ועשאירה ואצל הדה
אלכלמה מן אלסריאני פי מעני אלקסמה
תרגום אשר חצה משה דפליג משה
וכדלך חצי היריעה פלגות יריעתא וקיל
אנהא תונב ראובן עלי תכלפה ען
אלמסיר

אדירים, h. e. in ספל splendido, magno. Forte etiam sumendum pro לאדירי עם, absque Mem. — Tandem caussa eventus additur: Deus ipse est, qui hostes superavit fregitque coram me, יוי ירד לי בגבורים, h. e. prævaluit illis, inque eos vim suam exseruit.

Vers. 15. Innuit principes Isaschar. Regulariter debebat esse שָׂרֵי, cum (··), ut בתי ישראל, est enim in regimine positum, & Beth redundat. Forte eo redit, ut sit pro השרים בישׂשכר, quemadmodum 1 Chron. XV. 22 verbum שור construitur cum ב.

ib. פלגות aliis sunt أحزاب Rubenis, h. e. turmæ & catervæ ejus, significatione ducta ex Chaldaismo, in quo פלג est dividere: etenim Thargum Numer. XXXI. 42 verba אשר חצה משה reddit דפליג משה, & Exod. XVI. 12 חצי היריעה vertit פלגות יריעתא. At juxta alios

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-11634/fragment/page=00000027

אלמסיר מעהא מע כונהם כאנו אולא
באן יסוסו אלאמה וידברוהא לאנה
אלבכר וכאן יצלח לה אלתדביר
פאשתגלו בגנאתהם ומזארעהם יבתנו d)
מעאשהם ולם ינשטו ללמסיר מע אלגמע
וגעל בפלגות הנא מתל פלגי מים פלג
אלהים ואלפלג פי לגה אלערב הו
אלנהר אלדי אצלה מן אלאעין e)

בספל אדירים הקריבה
המאה והו אסם אלטשת f) ואדירים

צפה

alios objicit Debora Rubeni, retro ipſum manſiſſe, & in aciem ſecum exire recuſaſſe, cum tamen ipſius, ut primi, fuiſſet, præire populo eumque ducere, quod deceat primogenitum, reliquis anteire: ipſos vero maluiſſe vacare hortis ſuis ſatisque, ut victui proſpicerent, nec animum habuiſſe egrediendi cum multitudine. Et ſic quidem adhibetur vox פלגות ea ſignificatione, quam פלג habet Ps. I. 3 & Ps. LXV. 10. In arabico ſermone الفلج eſt fluvius ortus ex ſcaturiginibus.

Vers. 25 ספל eſt crater. Nomini huic junctum eſt adjectivum formæ pluralis, ad de-

no-

---

d) Neſcio, utrum יבתנו legendum ſit, an יכתנו, neutrum ſatis commodum.

e) Videtur rivum velle, qualis ex ipſo ſtatim fonte defluit, h. e. parvum. Similiter Abul Walid in libro radicum: אלפלג פי כלאם אלערב אלנהר יגרי מן עין Gjeuhari: والفلج ايضا نهر صغير قال العجّاج فصبّحا عينًا روى وفلّجا. *Vocabulum* فلج *denotat quoque fluvium parvum, ut in illo poëtæ: venerunt ambo ad fontem, unde ſatis biberent, & rivum inde defluentem.*

f) طشت Perſis uſitatum, teſte Richardſono. Golius habet طست.

צפה לה בלפט אלגמע ללמבאלגה מתל פר בן בקר תמימים ולו וקע עלי לפט אלאפראד כאן אדיר מתל והלבנון באדיר יפול אי בגרזן אדיר וכדלך חק תמימים אן יכון תמים ואמא קול מן קאל אן אדירים גמע ואן ספל מצאף אליה ואלמעני טשת אלעטמא ואלאגלא פלים לה מעני אלא נאקץ גיר תמית g)

ידה ליתד תשלחנה כאן חקה תשלח או תשלחֶנה מתל ואיש אחר ישכבנה לאן הדא אללפץ ידל עלי גמע פאעלאת ואלמעני הנא ען ואחדה פאעלה

כשקפה ותיבב תטלעת וצאחת וולולת ותרגום תרועה יבבא וקיל תטלעת ותלפתת מן בבת עינו ואלאול אצח קיאסא

notandam excellentiam, ut in illo: פר בן בקר תמימים. Singularis esset אדיר, ut Es. X. 34 (ubi subintelligendum nomen גרזן), quemadmodum & pro תמימים debebat esse תמים. Quod attinet ad eorum sententiam, qui putant, אדירים esse verum pluralem, & ספל esse nomen in regimine positum, hoc modo: crater magnatum & illustrium; non est hic sensus nisi admodum imperfectus.

Vers. 26 pro תִּשְׁלַחְנָה debebat esse תִּשְׁלַח aut תִּשְׁלַחֶנָּה, ut יִשְׁכָּבֶנָּה Devt. XXVIII. 30. Etenim illud est pluralis femininus, hic autem sensus requirit singularem femininum.

Vers. 28. *Prospexit, clamavit ejulavitque.* Chaldæus hebraicum תרועה reddit יבבא. Sunt quidem qui vertunt: prospexit ca-

g) Scriptum quidem est תמית, sed legendum תמים.

קיאסא ומעני לאן אליא פי ותיבב
אצליה ולאנהא בינת ולולתהא מא הי
פקאלת מדוע בושש רכבו לבוא ובושש
מתצאעף מן ויחילו עד בוש כמא
בינא

כן יאבדו כל איביך יוי לס
הדא מתצל במא קבלה מן וצף אלמכסב
ואלמגנם אלדי וצפוה בל במא תקדם
דלך מן קתל סיסרא והלאכה ומע כון
דלך אבעד ממא אתצל בה לכנה מתל
צעקו ויוי שמע אלדי הו מתצל אלמעני
מע עיני יוי אל צדיקים ואזניו אל שועתם
מע כון אפרק בינהם פי אלנסק פני יוי
בעשי רע כמא יבין פי אלתהלים

capite in latus flexo, adhibita significatione vocis בבה Zach. II. 12. Sed illud & ad grammaticam & ad sensum accommodatius. Etenim Jod in תיבב radicale est, & ipsa declarat ejulatum suum, qualis sit, dicens: מדוע בושש רכבו לבוא. Et בושש est geminatum a בוש, cap. III. 25.

Vers. 31. Hoc non pertinet ad id, quod proxime antecedit de lucro & præda, sed ad illud, quod prius dictum est de cæde interituque Siseræ. Longius quidem distat ab eo, quo pertinet: sed idem cernitur Ps. XXXIV. ubi verba vers. 18 צעקו ויהוה שמע sensu cohærent cum versu 16. etiamsi intercedat in serie versus 17. prout declarabitur in commentario ad Psalmos.

Cap. VI.

את המנהרות אשר בהרים

Vers. 2. מנהרות sunt loca edita, quæ conscenduntur ad fa-

מואצע אלטלאיע אלעאליה אלדי יטלע
עליהא ללאנדאר באלעדו אדא אקבל
וישעל פיהא אלנאר פי אלליל לירי מן
אלבעד פיתחרז מן אלעדו והו משתק
מן ואל תופע עליו נהרה ותסמי מואצע
אלתנויר אי אלדי ינורו פיהא באלנאר

ואת המערות ואת המצדות
אלמכאבי ואלאבראג לאן סיבין פי
שמואל ופי דברי הימים איצא אן מצודא
יקאל ען אלקלאע ואלאבראג אלחצינה
ומנה אסתעיר יוי סלעי ומצודתי וקיל
מצודת ציון אי קלעה ציון

ועשית לי אות שאתה מהבר
עמי אי חאלה יקוי בהא יקיני אן
מכאטבתך לי מן גהה אלאלאה ואנהא
מחקקה ואלשין פי שאתה בדל אשר
מתל שיוי אלהיו עד שקמתי דבורה וכאן
חק חרכתהא בסגול מתל שין אשר
פאתח בקמץ גדול עלי גיר אלאעדה

faciendum signum de hoste adventante igne accenso, qui eminus conspici possit, ut caveatur ab hoste. Significatus ductus est a voce נהרה, Job. III. 2. Dicuntur istiusmodi loca مواضع التنوير, h. e. ea, quæ accenso igne illustrantur.

Vers. eod. *Latibula & propugnacula.* Etenim declarabitur ad Samuelem atque ad Chronica, vocem מצוד dici de castellis & propugnaculis munitis. Hinc orta translatio: Jehova petra mea atque arx mea, Ps. XVIII. 3. Dicitur etiam מצודת ציון, h. e. arx Zion.

Vers. 17. Hoc est, facias rem, qua confirmetur certitudo mea, nuntium tuum divinum esse & verum. שׁ in voce שאתה dictum pro אֲשֶׁר, ut Ps. CXLIV. 15 & Judic. V. 7. debebatque enuntiari per Sægol, ut שׁ in אֲשֶׁר Sægol habet. Sed hic venit cum (ָ) longo, secus ac alias esse solet.

ובנית מזבח ליוי אלהיך על
ראש המעוז הזה גבל או צכרה
מרתפעה ולדלך סמית אלקלאע ואלחצון
ועשה למבצרי מעוזים וישב פניו למעוזי
ארצו וישוב ויתגרה עד מעוזו לשמיד
מעוזניה אלנון זאידה או אנהא בדל
זאי מתל מא כאנת פי כי לא תמנו בדל
מים תממו פעוצת בדל אלמתל אלואחד
ואצל אלכלמה אלקוה ואלצלאבה ומנה
סמית אלארץ אלצלבה אלקויה עזאזל a)
ואלאלף ואלאם זאידה עלי אלאצל

והאשרה אשר עליו כורתה
פעל לם יסם פאעלה b) ולו לא אלרא
כאן משדודא וכדלך הועלה על המזבח
מתלה איצא אעני פעל מאץ לם יסם
פאעלה מן הפעיל ואלחולם פיה עוץ
אלשרק לאגל תחריך אלעין

Vers. 26 מעוז est mons seu scopulus altus. Hinc arces & castella dicta sunt מעוזים, velut Dan. XI. 39 & 19 & 10. nec non Es. XXIII. 11. ubi in voce מעוזניה Nun redundat, aut est loco ז, tertiæ radicalis, quemadmodum in תמנו Thren. III. 22 Nun est loco ם, adeoque substituitur in locum alterius radicalis similis. Primaria autem significatio vocis est robur & durities, quapropter terra dura & firma arabice dicitur عزازل, in qua voce א & ל sunt litteræ radici additæ.

Vers. 28 כורתה est passivum, habiturum Dagesch, nisi Resch illud respueret: idem dicendum de הֹעֲלָה, nempe quod sit præteritum passivum: habet Cholem pro Schurek, ob motum litteræ ע.

ורוח Vers.

a) Lexica referunt quidem عزاز, sed ignorant vocem عزازل.

b) Ad litteram: *verbum, cujus agens haud nominatus est*, h. e. passivum.

ורוח יוי לבשה את גדעון תאייד וקוה והמה נפסאניה לא נבוה וורוד וחי והדה אלקוה הי אול מראתב אלאנביא מתל ותצלח רוח יוי אל דוד ותחל רוח יוי לפעמו במחנה דן כלהא תאייד וקוה לא וחי

Vers. 34 רוח יהוה est robur, virtus atque firmitas animi, non vero prophetandi facultas neque revelatio: estque hæc virtus primus gradus prophetarum, veluti in Davide 1 Sam. XVI. 13. in Saulo Jud. XIII. 25. Utrobique רוח יהוה est robur virtusque, haud revelatio.

Cap. VII.

צליל לחם שעורים טנין מתל תצלנה אשתי [a] אזניו ומנה צלצלי שמע וקול הצלצל ומצלתים אלגמיע אלאת יצרב בהא פיסמע להא טנין וענד אלערב איצא אלטנין ואלדוי צליל ומן קאל אן כבז אלשעיר ליס לה טנין קלנא לה אן דלך ליס מן אלאמור אלוגודיה פי אלחם [b] לכנה מנאם והו ללקוה אלמתכילה והי תכיל אמור לא ימכן וגודהא

Vers. 13 צליל est *tinnitus*, ut verbum צלל 1 Sam. III. 11 est tinnire, nomina autem צלצלים, מצלתים & צלצל omnia sunt instrumenta, quæ pulsantur, ut tinnitum edant. Arabice etiam tinnitus & strepitus dicitur צליל. Si quis dixerit, panem hordeaceum tinnire haud posse; respondemus, sermonem non esse de iis, quæ vere locum habeant in pane, sed somnium esse, quod pen-

a) Sic scriptum est, pro שתי.

b) אלחם, اللحم. Sed לחם hebraicum est, non arabicum.

וגודהא פי אליקטה פי אלכארג פלא
יסתגרב לכל מא יורי c) פי אלמנאם לאן
דלך לא ינכרה סאלם אלמזאג צחיח
אלדמאג

pendeat ab imaginandi vi, concipiente quæ locum habere nequeant in ſtatu vigiliæ extra ſomniantem, adeoque nihil miri in eo eſſe, quod videatur in ſomnio; quod vix negaverit, cui ſana indoles cerebrumque ſanum.

את מספר החלום ואת
שברו קצה אלמנאם ותפסירה והמא
אסמאן אמא מספר מן איש מספר
לרעהו וליס מתל ומספר את רובע
ישראל לאן דלך מן אלעד ואלאחצא
ואמא הדא פכאנה קאל ספור החלום
וזן דבור לכנה גא מתל מדבר אעני
ומדברך נאות בכל מכה במדבר עלי בעץ
אלארא ואמא שברו פלא תאני לה פי
אלמעני והו מתל פתרונו וקיל אן אלבא
בדל

Vers. 15 hoc eſt, *hiſtoriam ſomnii ejusque explicationem.* Utrumque eſt nomen. Et מספר quidem ſignificationem habet narrandi, qua verbum venit vers. 13. non, ut Num. XXIII. 10 numerandi. Idem eſt מספר ac ספור, ad formam דִּבּוּר, ſed imitatus eſt auctor formam nominis מדבר, quod ſermonem denotat Cant. IV. 4 & 1 Sam. IV. 8 juxta quorundam ſententiam. שבר non iterum occurrit hoc ſenſu, quo idem ſit ac פתרון.

c) יורי putem ſcriptum eſſe pro ירי, يُرِي, rad. رأي. Poſſit vero etiam eſſe يُورِي, rad. أري, immo &, eodem fere ſenſu, يُونِي, rad. أني. Etenim litteræ ד & ר, nec non ב & כ, ו & ז non niſi ex ſenſu loci diſcerni poſſunt in hoc libro.

בדל פא ואנה מקלוב (d פשר דבר
לפרוש להם אלדי הו שרח ותביין ומא
יבעד ענדי אן יכון אלשין בדל סין ויכון
מענאה מתל סברא פי לגה אלחכ (e אי
אעתקאד במעני קץ (f אלמנאם ומא
אעתקד פיה מן אלתפסיר

פתרון. Sunt qui putant, ב positum esse loco פ, & שפר, transpositis litteris, idem esse quod פשר Eccles. VIII. 1 & פרשׁ, Levit. XXIV. 12. nempe explicationem & declarationem. Equidem nescio, an non שׁ positum sit pro ס, ut שבר idem sit quod סברא apud Thalmudicos, nempe ratio certa. Quo sumto, sensus verborum est: historiam somnii &, quam ipse certam reputaret, ejus explicationem.

Cap. VIII.

הלא טוב עוללות אפרים
מבציר אביעזר גא עלי גיר קיאס
לאנה חקה אן תכן אלבא משדדה
לאנדגאם נון מן עלי אלעאדה מתל
מבני

Vers. 2 מִבְצִיר recedit a regula, debebat enim littera ב habere Dagesch, propter insertam litteram Nun vocis מן, ut est in מִבְּנֵי: hic autem extat ב absque Dagesch. Sensus ipse pro-

d) Sic Ebn Jannahius, referente Pocockio Not. Misc. ad Portam Mosis, cap. IV in Addendis: אהי מלכך אפו הו מקלוב איה ומתלה אהי דבריך – h. e. אהי Hos. X. 10 idem est transpositis litteris ac אַיֵּה, & similiter אהי vers. 14.

e) Scribendi compendium pro אלחכמים

f) Sic refert liber, pro קצה.

מבני ישראל פגאת מתל מבצר ומענאה
עלי טריק אלמתל כצאץ a) אפרים כיר
מן קטאף אביעזר ואלכצאץ הו
אלענאקיד אלצגאר אלתי תפצל בעד
אלקטאף משתק מן עולל וינך ומנה
קיל לא תעולל אחריך אי לא תעוד
לקטף אלעוללות וגמעהא ואראד בדלך
אן צגאר אפרים אעטם ואשגע מן
עטמא אביעזר לאנכם אנתם קתלתם
אלמלוך ערב וזאב צורה תטייב קלב
להם ותסכין לבואטרהם כמא קאל
בידכם נתן יוי b) את סרי מדין אז רפתה
רוחם מעליו בדברו הדבר הזה

את קוצי המדבר נוע מן
אלשוך לא נערף שכציתה ומעני את
הנא

proverbialis est, hic: خصاص Ephraimi præstant vindemiæ Abieseri. Sunt vero خصاص botri minores superstites post vindemiam. Nomen עוללות derivandum a עולל Jer. XLIV. 7. unde dicitur Devt. XXIV. 21 לא תעולל, h. e. haud denuo decerpes עוללות colligesque. Vult autem dicere: Infimi Ephraimitarum sunt majores & fortiores Abi Esræorum maximis, etenim vos interfecistis Orebum & Seebum reges. (Dixitque hæc) specie tenus, ut demulceret eorum animum sedaretque insolentiores illorum, quod intelligitur ex illis, quæ proxime sequuntur.

Vers. 7 קוצי המדבר est genus spinarum, sed quale sit, ignoramus. Particula את hic signi-

a) Firuzabadii sunt hæc: الخُصاصة بالضمّ ما يبقي في الكرم بعد قطافه والنبذ اليسير ج خُصاصٌ hoc est: خصاص cum Damma est, quod remanet in vite post ejus vindemiationem, nec non omnis res exiguæ quantitatis. Pluralis est خُصاصٌ.

q) Editum est אלהים את שרי -

הנא במעני מ̇ע א̇י אדוס אג̇סאדכם מע
אלאשואך פי אלברידה

השכוני באהלים יריד השכונים
והי̇ צפה פאעלה לאן מענאה השוכנים
ואסקטת מים אלג̇מע מתל מא תסקט
פי אלאצ̇אפה ואן כאן ליס פיה אצ̇אפה
חקיקה ודלך עלי מדהבתהם פי וישמחו
כל חוסי בך ונחוה וקד אסקטו מים
אלגמע א̇יצ̇א מן הרודד עמי תחתי
וגירה ממא בינאה

וידע בהם את אנשי סכות
עאקבהם ועדבהם ואדבהם ומנה וידע
אלמנתיו ומנה יודע במביא למעלה
ומנה למנות ימינו כן הודע ורב האיי c)
ז̇ל ג̇נסה פי אלחאוי בקול אלערב ידעון
אלי

significat *cum.* Sensus: conteram corpora vestra unacum spinis in deserto.

Vers. 11 שכוני dictum pro שכונים, estque participium activum, idem enim vult quod שוכנים. Abest autem ם plur. ut alias quoque deest nominibus in regimine positis, etsi haud sit vera constructio per regimen, veluti in חוסי בך Ps. V. 12 alibique. Deest quoque ם plur. in עמי Ps. CXLIV. 2 atque in aliis locis, quos jam declaravimus.

Vers. 16. וידע significat, punivit eos, cruciavit, castigavit, quo sensu verbum venit quoque Ezech. XIX. 7 & Ps. LXXIV. 5 & Ps. XC. 12. — R. Haii felicis memoriæ in libro, cui titulum fecit الحاوي, con-

c) De R. Haii Gaon, sæc. X & XI scriptore inter suos haud incelebri, conf. Wolf. Biblioth. hebr. Vol. I. pag. 343. & Vol. III. pag. 227. ubi commemoratum videas opus ejus grammaticum, inscriptum, סֵפֶר הַמְּאַסֵּף, *liber colligentis*, id ipsum haud dubie, quod hic nominat Tanchum: nam الحاوي est *qui colligit*.

אלי גהנם דעא [d] אי ידפעון דפעא עניפא ופיה בעד [e] פי אלתצריף ואלמעני

כי נזמי זהב להם כי ישמעאלים הם קיל אן צמיר [f] הם ען אלנזמים אנהם עלי אלאעראב ליס אנהם הם אלאעראב ולא נחתאג להדא לאנה ינסב אלנזמים אלי אללדין אכדו מנהם כמא קיל איש נזם שללו אי מגנמה אלדי כסבה מן מדין ואן מדין ישמעאלים והם כאן גארי עאדתהם מעאנאה

confert cum formula Arabum: يدعون الى جهنم دعا, i. e. *propellentur in Gehennam cum vi:* sed hæc longius diſtat ratione etymologiæ, & ſenſus.

Vers. 24. Sunt, qui volunt, pronomen הם redire ad nomen נזמים, hoc ſenſu: quod Arabum eſſent illi annuli, non, quod ipſi eſſent Arabes. Sed hoc non opus eſt. Tribuuntur enim annuli illis, quibus demti ſunt, juxta id quod ſequitur איש נזם שללו, h. e. prædæ ſuæ demtæ Midianitis. At Midianitæ erant Ismaëlitæ, habebantque communem illum mo-

d) Extat hæc formula Koran. Cap. LII. 13.

e) Ad verbum: *ſed in hoc* (quod ille dicit) *eſt diſtantia* (ab eo, de quo agitur.) Sic fere idem Tanchum ad Hos. IX. 7 de quadam aliorum ſententia ſtatuit, his verbis: فيه بعد من سياقة معنى المكان in ea eſt diſtantia ab eo, ad quod dirigit ſenſus loci. — Et recte quidem negat noſter conferri hic poſſe formulam illam arabicam. Nam يدعون eſt verbi دعّ, diverſi ab hebr. ידע. Phiruzabadius: الدعّ الدفع العنيف.

f) Vid. not. h) ad cap. III.

מעאנאה לבס אלאשנאף לדלך קאל
כי ישמעאלים הם

והכטיפות חלי מן צנוף אלאקראט
והי אלחלק וקיל קלאיד וקיל אנה
מגאנס ללפט אלערבי אלדי יסמו אללולו
נטפא ואלואחדה נטפה

הענקות עקוד וקיל גלאגל
ונחוהא ממא יעלק עלי אענאק
אלאבל

morem, gestandi annulos in naso. Hinc dicitur: quod Ismaëlitæ essent.

Vers. 26. הנטיפות, ornatus, & quidem de genere inaurium, h. e. annulorum. Aliis sunt torques. Aliis videtur nomen referendum esse ad eum loquendi morem Arabicum, quo margaritæ dicuntur נטף, in sing. נטפה.

ib. ענקות monilia colli, juxta alios جلاجل, seu id genus alia, quæ pendent a collis camelorum.

Cap. IX.

החדלתי את דשני פעל
תקיל a) דאת b) גיר מתעד וקמצות
אלחא

Vers. 9. החדלתי est verbum grave, neutrum, intransitivum. Quod ח habet (ָ), est ple-

a) Vid. not. i) ad cap. I. 23.

b) R. Tanchum ad verbum הוביש, Joël. I. 10. يجوز ان يكون من معني اليبس والجفاف مثل הובשת נהרות איתן لكنه كيف كان ذاتي غير متعدي وان كان من بنية הפעיל h. e. *potest verbum* הוביש *significare siccitatem & arefactionem, ut* Ps. LXXIX. 15. *sed est neutrum, intransitivum, etiamsi sit conjug. Hiphil.*

אלחא פיה תפכימא עלי מא קד
יסתחסנוה פי בעץ̇ אלאחרף אלחלקיה
מתל החרב נחרבו המלכים אלדי הו
קמוץ אלחא וחקה מתל החרם כל עיר
מתים בפתחה פכאנה קאל חדלתי והו
אסתפהאם בגיר חרף ואת במעני מן
ואלמעני פיה הל אמתנעת מן כדא
פאפעל כדא אי חתי אפעל כדא וקיל
אנה מאץ̇ פי מוצ̇ע מסתקבל ותקדירה
אחדל מן דשני אי הל אמתנע מן
אלאסתמתאע בדסמי וכדלך

plenioris pronuntiationis caussa, quod amant in nonnullis litteris gutturalibus, veluti 2 Reg. III. 23 הָחֳרֶב, ubi ח habere debebat (-), ut in הַחֲרֵם Devt. III. 6. Igitur החדלתי est, ac si esset חדלתי, interrogative, absque expressa ה interrog. Particula את posita pro מן. Itaque sensus est: num omisi illud, adeoque faciam hoc? seu, ut faciam hoc? Sunt qui dicunt, præteritum esse loco futuri, sensumque esse hunc: desinamne vacare pinguedini meæ? Idem dicendum de seq.

החדלתי את מתקי אמתנע
ען אלאסתמתאע בחלאותי ואשתגל
באלדוראן עלי אלאשג̇אר יריד בה אלסעי
ואלחרכה פי צ̇רוראתהם דלך הו קולה
והלכת לנוע על העצים אי
אתרך כ̇ירי אלדאת ואשתגל בחאל ג̇ירי
והדא

Vers. 11. desinam vacare dulcedini meæ, & suscipiam versari super arboribus, h. e. obire & circumagi in rebus earum curandis. Hoc enim volunt verba proxima: והלכת לנוע על העצים, hoc est, negligam, quæ mea ipsius sunt bona, & curabo quæ aliorum

rum

והדא אלמתל גמיעה פי מעני אן
מן הו עטים אלשאן עאקל מסתבצר
יסתחקר נפסה ען תדבירה פצלא ען
תדביר גירה לאן אלפאצל קד צאר
ענדה ציא עקלי ינטר בה חקאיק
אלאמור פהו אבדא ירי נפסה צגירא
חקירא באלנסבה למא יראד מנה וכלמא
זאד עקלא ופצלא זאד אסתבצארא
ותואצעא ואלגאהל באלעכס לא ירי אן
ינסב נפסה אלא לכל כמאל לכן יקנע
מן דלך אן יוצף c) בה או אן יוהם
בה

rum sunt. Omnis hæc parabola huc redit: Qui generosus est, intelligens, prudens, dubitat, an semet ipsum, magis etiam an alios moderari possit. Nam qui præstantior est, pro eo, quod ipsi inest, mentis lumine contuetur res, prout vere sunt; hinc nunquam non videtur sibi deesse expectationi de se conceptæ, & quo magis intelligentia valet præstantiaque, eo prudentior est & modestior. Insipiens contra haud dubitat sibi præclarissima quævis tribui, sed satis habet, se talem ab aliis prædicari seu re-

c) وَصَفَهُ بِهِ, signavit eum eo, prædicavit id de eo, tribuit illi. Et fere in bonam partem adhiberi solet. Abulpharag. hist. dynast. pag. 51. قال بعض الاسلاميين ان اول مَنْ وُصِفَ بالحكمة كان لقمان *asserunt Islamitarum nonnulli, primum qui a sapientia denominatus sit, fuisse Locmanum.* Resálet Ibn Seidun (Hirtii Institutt. ling. arab. p. 492.) باقل موصوف بالبلاغة اذا قُرِنَ بك *Bakel, si tibi comparetur, prædicandus ob eloquentiam* Abulf. Annal. Muslem. Tom. II. pag. 66. ذكر معاوية ووصف بالحلم, *laudabatur aliquando a clementia Moawia.*

בה ג'ירה פלדלך ירי אבדא אלתעאט̇ם
אולא ענדה וכל מא זאד תעאט̇מא
צאר לה בה מלכה וטבע פתרי נפסה
אנה צאלח לכל מעני ויסתהון כל אמר
ויסתצגר כל עט̇ים לדלך למא אערץ
אלמלך פי אלמתל עלי אלזיתון ועלי
אלתין ואלענב אלתי הי אפכאר
אלאשג̇אר ואחסן אלאתמאר פאבו ען
קבולה וראו אלאשתגאל ברואחהם
אנפע להם ואופק פלמא אערצוה עלי
אלעוסג̇ אלדי הו אלאטד מע כונה
שגר קצ'יר עדים אלתמר אכתרה d) שוך
ראי אנה צאלח לדלך בל ותעאט̇ם
לחינה פקאל בואו חסו בצלי ואן
כאלפתם אוקעת בכם אלעקובה ובמן
הו אעצ̇ם מנכם הו קולה ואם אין
תצא

reputari. Igitur in eo totus eſt, ut magnum aliquem ſeſe oſtentet, & quo magis uſus accedit, eo familiarius hoc ipſi evadit, & quaſi in naturam abit. — Quapropter videtur ſibi omnimode aptus eſſe, & levipendit omnia, parvumque æſtimat, quod magnum eſt. Itaque cum offerretur in parabola dignitas regia oleæ, ficui, atque viti, quæ ſunt arborum nobiliſſimæ, optimasque fruges edunt, detrectarunt eam admittere, ratæ, melius convenientiusque fore, ſi ſecum habitarent. Eandem vero cum arbores deferrent ad rhamnum; hic, etſi arbor humilis & frugis expers, ſpinarum contra ferax, putavit ſe parem eſſe negotio, immo ſtatim ſuperbiens dixit: בואו חסו בצלי, ſi renueritis, pœnam in vos decernam, immo & in alias ar-

d) rectius אכתר, اكثر.

תצא אש מן האטד ותאכל את ארזי הלבנון

arbores, vobis multo majores. Hic enim eſt ſenſus verborum, ואם אין תצא - -

ויבאו אל צריח בית אל

פסר פיה צרח ואלצרח ענד אלערב הו אלבנא אלעאלי כאלברג̇ ואלחצן̇ ונחוה ואלגמע ובסלעים ובצריחים

Vers. 46. צריח vertitur צרח. Eſt vero צרח arabice ſtructura alta, veluti propugnaculum, arx, alia. Pluralis צריחים extat 1 Sam. XIII. 6.

הר צלמון הי ג̇בל אלתלג̇ ויסמי חרמון ושניר

Vers. 48. Mons Zalmon eſt qui mons nivis dicitur. Venit etiam nomine Hermon & Senir.

פלח רכב פוקאניה אלרחא מתל לא יחבל רחים ורכב ואלאואיל יסמו אלספלאניה השכב מן וישכב ארצה לכונהא אבדא עלי אלארץ̇

Vers. 53. רכב eſt pars molæ ſuperior, ut & Devt. XXIV. 6. Inferiorem partem Majores vocant שכב (ex 2 Sam. XIII. 31.) propterea quod meta nunquam non humi jacet.

Cap. X.

וירעצו וירוצצו את בני ישראל מענאהמא מתקארב והו אלקהר ואלדלאל ואלאקמא וחקיקתה אלכסר

Vers. 8. Duo verba, idem fere ſignificantia, nempe vincere, ſubjugare, & contemtim habere, proprie autem frangere, & contundere. Poſſis ירוצצו

אלכסר ואלרץ׳ ויגוז פי וירוצצו אן יכון
מן דואת אלמתלין מן עשוק ורצוץ ויגוז
כונה מתצאעף מעתל אלעין מן אצל
את העשוק ואת המרוצה [a] ואמא
כברקים ירוצצו פמענאה אלאחצאר והו
מתצאעף מן רוץ נה לקיתה [b]

חטאנו לך וכי עזבנו אלמעני
יתם בדון הדה אלואו אלתי פי וכי
ודלך עלי מדהבהם פי זיאדה חרף יקום
אלמעני דונה

ועמלק ומעון ומעון הנא פי
מוצע ומדין לאנה יעני ען אגאתתה
להם מן עמלק ומדין עלי יד גדעון כקו׳
ומדין ועמלק וכל בני קדם נפלים בעמק
לאנה עד אלאעדא אלמחארבין להם
מן אבתדא טהורהם אלי דלך אלוקת
פאבתדא

ירוצצו derivare a verbo mediæ radic. geminatæ רצץ, unde רצוץ Devt. XXVIII. 33. poſſis vero etiam derivare a verbo mediæ quieſcentis רוץ, unde מרוצה Jer. XXII. 17. Quod vero attinet ad יְרוֹצֵצוּ Nahum. II. 5. ſignificat adeſſe, a rad. רוץ, unde imperativus רוץ 2 Reg. IV. 26.

Vers. 10. Senſus perfectus eſt etiam ſine illo Vav præfixo ad כי. Sed ſolent Hebræi litteram addere, qua etiam abſente conſiſtere poterat ſenſus.

Vers. 12. מעון hic dicitur pro Midian. Sermo enim eſt de parata illis ab ſe liberatione ab Amalekitis & Midianitis, opera Gideonis, coll. cap. VII. 12. Recenſentur enim hoſtes adverſati Iſraëlitis inde ab ortu populi usque ad hoc tempus;

a) Editum eſt Jer. XXII. 17 ועל העשק ועל המרוצה.

b) Editum 2 Reg. IV. 26 רוץ נא לקראתה.

פאבתדא במצרים ואנתהא בעמלק ומדין כמא תקדם מן אלקצץ ולעלה אסם אכר להם או לקביל מנהם או לגה קום

pus; initio facto ab Ægyptiis & progrediendo usque ad Amalekitas Midianitasque, ut narratum est antea. Forte מעון aliud nomen est gentis Midianiticæ, aut tribus cujusdam Midianiticæ, aut est dictio provincialis.

Cap. XI.

אם משיבים אתם אותי וג׳ ונתן יוי אותם לפני אנכי אהיה לכם לראש   אם אלדי פי אול אלכלאם ליס להא צרורה ואנמא מוצועהא ענד ונתן י׳ אותם יריד אם נתן ואלמעני אנה קאל להם אנתם אלאן קאצדין אן תרדוני אלי ענדכם לאגל אלעדו פשרטי עליכם אנה אן אסלמהם אללה פי ידי פתחמו אנתם שרטכם פי אן תולוני ראיסא חאכמא עליכם פאגאבוה עלי דלך ואשהדו אללה עליהם אן יכן לה כמא קאל

Vers. 9. Particula אִם, qua sermo incipit, poterat abesse, eratque potius collocanda ad voces נתן יוי אותם, ut esset — אם נתן. Sensus enim est hic: dixit illis, vos nunc id agitis, ut me ad vos reducatis, ob hostes; itaque vobis mei copiam hac conditione facio, ut, si Deus illorum me compotem fecerit, vos fidem mihi datam, de me constituendo duce & judice, exsolvatis: quod & affirmarunt illi, Deum testantes, habiturum se, quod stipulatus sit.

ויחכון בעבר ארכון קד עלמת
אן a) אסתעמאלאת אללגה אלעבראניה
זיאדה אלנון בעד ואו אלגמע סימא פי
אלאפעאל אלמסתקבלה שמור תשמרון
אשר לא יראון ולא ישמעון ופי דלך
משאבהה ללגה אלערביה פי קולהם
יפעלון ידחלון ומא שבה לה

בשבת ישראל בחשבון וג
שלוש מאות שנה פי הדה
אלשלש מאות תקריב מא ודלך אן
אלמדה אלמדכורה פי אלתחקיק דון
דלך ביסיר ודלך עלי טריק אלגבר ללקרב
מן אלעקד b) ומן הנא יתצח לך צחה
מא תקדם מן אן קולה ותשקות הארץ
ארבעים

Vers. 18. Conſtat, non abhorrere ab uſu dialecti hebraicæ, addere litteram ן poſt Vau plur. maxime in futuris, velut in תשמרון Devt. VI. 17 & al. In hac re accedit hebraica dialectus ad arabicam, quæ dicere amat يفعلون, يدخلون, & quæ ſunt alia.

Vers. 26. In hoc annorum 300 numero eſt approximatio qualiscunque; nam temporis ſpatium antea memoratum vere ſubſiſtit nonnihil infra illum; ſed numerus ponitur integer, quoniam a vero non differt toto denario. Atque hinc efficietur, quod ſupra adfirmavimus de annis 40. cap. III.

a) aut legendum أن صن أن أستعمالة, aut استعمالات, ſed illud magis placet.

b) وذلك علي طريق الجبر للقرب من العقد, ad verbum: *eſt hoc ſuper via integrationis, quoniam* numerus *prope accedit ad articulum.* عقد vid. apud Gol. Adpend. col. 2873. conf. Wolfii elementa mathes. univerſæ. Tom. I. elementa arithmet. cap. I. deſin. 25. §. 47.

ארבעים שנה ואיצא שמנים שנה ונתג
דלך אן אלמראד מדה אלשעבוד מע
מדה אלגאולה וביאן דלך אן פתוח
ישראל להדה אלבלאד אלמדכורה כאן
פי סנה אלארבעין מן יציאת מצרים ומן
דכולהם אלארץ אלי מות יהושע עאלס
תמאניה ועשרין סנה ודלך מנקול קאלג
אי יד שכבש ויד שחלק ואקאמו תחת
יד כושן רשעתים בעדה תמניה סנין
כקולה ויעבדו בני ישראל את כושן
רשעתים שמנה שנים תם ולי עתניאל
בן קנז ונצרהם עליה פקאל ותשקוט
הארץ ארבעים שנה וימת עתניאל בן
קנז תם קאל בעד דלך ויעבדו בני
ישראל את עגלון מלך מואב שמונה
עשרה שנה תם ולי אהוד פאנתצרו
וקאל ותשקוט הארץ שמונים שנה תם
ולי שמגר בן ענת ולם ידכר לה מדה

III. 11. & de annis 80. cap. III. 30. alibique, nimirum, has temporis notationes complecti non minus servitutis quam libertatis spatium. Probamus hoc modo. Expugnatio terræ ab Israëlitis facta accidit anno 40 ab exitu ex Ægypto, ab ingressu autem populi in terram usque ad mortem Josuæ sunt anni 28. quod ex traditione constat, quæ expugnandæ terræ tribuit 14 annos, totidemque ei dividendæ. Posthæc Israëlitas in potestate habebat Cuschan Rischataim 8 annos (III. 8.) post recuperatam autem ab Othniele libertatem pacem habuit terra annos 40 (III. 11.) Mortuo Othniele Israëlitas subjectos sibi habuit Eglon, rex Moabi, 18 annos (III. 14.) restituta autem respublica ab Ehudo immunitate usa est annos 80. (III. 30.) Schamgari præfectura, ut opinio fert, erat unius anni, alios

פקיל אנהא סנה ואחדה וקיל אקל מן
סנה תם שעבוד יבין וסיסרא עשרין סנה
כקו והוא לחץ את בני ישראל בחזקה
עשרים שנה תם אכדלה אללה עלי יי
ברק ודבורה פקאל ותשקוט הארץ
ארבעים שנה תם קאל בעד דלך ויתנים
יי ביד מדין שבע שנים תם נצרהם
אללה עלי יד גדעון פקאל ותשקוט
הארץ ארבעים שנה בימי גדעון תם ולי
ולדה תלת סנין כקו וישר אבי מלך
עלי ישראל שלש שנים תם ולי תולע בן
פואה תלתה ועשרין סנה כקו וישפט
את ישראל עשרים ושלש שנה תם קאל
ויקם אחריו יאיר הגלעדי וישפט את
ישראל עשרים ושתים שנה תם אקאמו
תחת דל בני עמון אלי אן תולי יפתח
כמא קאל הנא שמונה עשרה שנה
פגמלה דלך תלאת מאיה סבעה וארבעין
סנה

si audias ne annum quidem explevit; tempus enim litteris proditum non est. Jabini Siseræque tyrannis erat 20 annorum (IV. 3.) postquam fregisset Deus vim hostium, Baraco usus & Debora, quievisse dicitur terra annos 40 (V. extr.) Midianitis Israëlitas tradidit Deus 7 ann. (VI. 1.) recuperata a Gideone libertas erat annorum 40 (VIII. 28.) Abimelech, filius, rebus præfuit 3 annis (IX. 22.) Thola remp. administravit annos 25 (X. 2.) Jair Gileadita annos 22 (X. 3.) Tunc Ammonitis parebant Israëlitæ, donec Jephtha rem restauravit, 18 annis (X. 8.) Summam si colligas, habes annos trecentos quadraginta septem, si figuris exprimas, = 347. Jam cum illud certum sit atque evidens, id agere Jephtham, ut amplum dicat temporis spatium; qui fit, ut nonnisi 300 annos dicat, invi-
ta

סנה סימין שמז ואלאמר טאהר אן
מקצור יפתח תכתיר אלמדה פכיף
יקול שלש מאות שנה פקד וקע
אלאחתלאף פאלחק אדא מן מדה
אלשעבוד אלמדכורה דאכלה פי מדד
אלגאולה כמא בינא ותפציל אלחסאב
הכדא יהושע כח עתניאל מ אהוד פ
ברק מ גדעון מ אבימלך ג תולע כג
יאיר כב בני עמון יח אלגמלה מאתין
ארבעה ותסעין סנה או קריב מן דלך
פגברהא וקאל שלש מאות עלי אנהא
לא תכלו מן נקץ מא להדאכל
אלסנין c)

ta etiam, ut videri possit, historia? Dicam igitur, quod res est, nimirum, temporis, quo oppressa erat resp. pars accessit tempori, quo libertate gaudebat, ut antea dictum est. Distincta autem computatio est hæc:

Josua	— —	28 ann.
Othniel	— —	40
Ehud	— —	80
Barak	— —	40
Gideon	— —	40
Abimelech	—	3
Thola	— —	23
Jair	— —	22
Ammonitæ	—	18

Summa igitur est = 294 annorum circiter. Sed ponitur integer numerus 300 ann. quod illi nonnihil decedit ex omissis annorum partibus.

c) علي انها لا تخلو من نقص ما لتداخل السنين ad verbum: quoniam haud immunis est (ille numerus) a qualicunque detrimento: cum anni sint annis immissi.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-11634/fragment/page=00000049

ותהי על יפתח רוח יוי תאייד אלהמה אלתי אהתם בהא ואלקוה אלתי טֿהרת פיה ענד מא לם יפעל מלך בני עמון או ינכֿצע ולא ירתדע עמא הו בצדדה מן אלטלב ללחרב כמא סיר וכֿצעה באלכלאם

אין לו ממנו בן או בת אלתקדיר אין לו חוץ ממנה בן או בת פחדף חוץ וקיל ממנו באלתדכיר ללמגֿאורה ללו אלדי הו מדכר וחקה אן יכון ממנה במעני אנהא לה יחידה ולם יכן לה ולד גירהא לא דכר ולא אנתי וגֿא מתל הדא פי ושכר הבהמה איננה כאן חקה איננו לאן אלצֿמיר ען אלשכר והו מדכר ואנמא למגֿאורה הבהמה אלמונת קאל איננה ומתלה כתיר וקד בינאה פי אלכליאת ולפטֿה

חוץ

Vers. 29 רוח יהוה est fortitudo illa animi, qua magna molitus est, & vis, quæ in ipso conspicua facta est, cum rex Ammonitarum, post factam ipsi legationem reique demonstrationem, nollet cedere & acquiescere & desistere a consilio belli suscipiendi.

Vers. 34 Debebat dictum esse hoc modo: אין לו חוץ ממנה בן או בת. At omissa voce חוץ dicitur ממנו, masculine, quoniam prope abest a לו masculino: debebat autem esse ממנה, hoc sensu: quod fuerit unica proles, nec fuerit Jephthæ alius natus, vel mas vel femina. Est locus similis Zachar. VIII. 10. ubi pro איננה debebat esse איננו, cum pendeat a שכר masculino: sed ob vicinitatem nominis feminini בהמה ponitur איננה. Sunt vero talia plura, & dictum est de illis in præmissis Generalibus

bus

חוץ תסתעמלהא אלאואיל כתיר
ללאסתתני וללנפי איצא חוץ מפלוני
מא כלא חוץ מדבר פלוני גיר אלשי
אלפלאני ופי קהלת ומי יחוש חוץ
ממני מן אחק כדלך גירי וכארג עני
וקד חדף איצא חוץ פי קולה והאלמנה
אשר תהיה אלמנה מכהן יקחו אלתקדיר
חוץ מכהן אי מן כאן מן אלכהנים גיר
כהן גדול אי כהן הדיוט וכדלך קאר
אלתרגום שאר כהניא יסבון

bus d). Vocem חוץ Majores frequenter usurpant ad excipiendum & negandum, velut in formulis, חוץ מפלוני, *non omnes*, חוץ מדבר פלוני, *excepta re quadam.* Eccles. II, 25 extat: מי יחוש חוץ ממני, quod optime vertitur: *præter me.* Deficit חוץ quoque Ezech. XLIV. 22. ubi debebat esse חוץ מכהן, h. e. vidua sacerdotis alicujus præter Sacerdotem magnum, vel vidua sacerdotis vulgaris. Et sic quoque accepit Chaldæus.

d) Quantum in Pocockio fuerit hujus voluminis potiendi desiderium, intelligas ex vita ejusdem operibus theologicis præfixa a Leonh. Twellsio, qui pag. 68 ex litteris Pocockii ad Huntingtonum suum, Halebi tum versantem, scriptis a. d. 23 Aug. 1671 hæc refert: He repeats his former Request to procure him the Books of which Mr. Huntington had a Catalogue, such as were written by Jews in the Arab. Language. "But, continues he, my chief Longing is for the first Part of Rabbi *Tanchum's* Book, which he calls כתאב אלביאן, *Cetab ol Bian*, which are his Notes on the whole Old Testament. That first Part he calls אלכליאת, *Al Coliyat*, i. e. *Generalia*, wherein he treats of all Things necessary to the Interpretation of Scripture, as Metaphors, parabolical Expressions and Words, either unusual, or of divers Acceptions and Difficulties in Chronology, divers Readings, and the like." He recommends to Him the Methods, by which, when he was in the East, he got all the Pieces he then had of *Tanchum*, viz. *Joshua*, *Judges*, *Samuel*, and the *Kings*, and *Jeremy*, *Ezekiel*, and the twelve minor Prophets.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-11634/fragment/page=00000051

ונירדתי על ההרים קיל אנה
במעני ועליתי מן אללפט אלמתצׂאדד
מתל מזור מרץ ויהודה את מזורו ומזור
שפא ודוא אין דן דינך למזור וכדלך
וירד דוד אל המצודה וירד הסלע כלהא
מעני צעוד עלי מא קיל וקיל אנדה
ההנא מן מעני אריד בשיחי אי אצרך
ואבכי וקיל ואחזן עלי אלגבאר

Vers. 37. Sunt qui volunt, ירדתי idem valere quod עליתי, ut sit ex εναντιοσημοις e), velut מזור, quod Hos. V. 13 *morbus* est, at Jer. XXX. 13 *medicina & remedium;* idemque dicendum esse de verbo ירד aliis binis locis 2 Sam. V. 17 & 1 Sam. XXIII. 25. in his omnibus verbum ירד habere significationem ascendendi. Alii putant significationem petendam esse ex Ps. LV. 3, nempe, clamabo & flebo. Alii denique vertunt: tristitiæ vacabo super montibus.

ותהי חק בישראל מענאה
מתצל במא בעדה לא במא קבלה אי
צאר ענדהם סנה ורסם רסמוה עליהם
אן יכרגון אלנסא פי אוקאת מעלומה
וינדבון עליהא ולפטה לתכות מענאה
אלוצף וקד יכון דלך אלוצף פרח וסרור
ואנשאר

Vers. 39. Sensu hæc spectant ea quæ sequuntur, non quæ præcedunt. Est autem sensus hic: abiit apud eos in legem quam sibi scripserunt, ut exirent mulieres temporibus certis ad mortuam celebrandam. Verbum תכות vers. 40 significat prædicationem, & quidem eam, quæ conjuncta esset

e) De εναντιοσημιοις copiose ex arabicis Grammaticis agit Pocockius Not. Miscellan. cap. II.

ואנשאר אלפצ̇איל ואלמכ̇ארם מתל שם
יתנו צדקות יי׳ וקד יכון נדב ועויל מתל
הדא

esset cum lætitia & commemoratione virtutum actionumque generosarum, velut Cap. V. 11. Atque hoc ipso modo peragi solebant næniæ.

Cap. XII.

ויכו אנשי גלעד - - בתוך
מנשה תרגמה אלפסוק פקתל אהל
גלעד אפרים בחרץ ואגתהאד לסבב אן
סבט אפרים יעיר אהל גלעד פי אלקדים
הו קו׳ כי אמרו פליטי אפרים וג׳ אי
יקול לה מא כטרך פי מא בינגא הו
קו׳ אתם גלעד בתוך אפרים בתוך
מנשה אי ליס לך כטר ולא מקראר
באלאצ̇אפה אלינא נחן מעשר אפרים
ומנשה ותלכיץ אלפסוק באלעבראני
ויכו אנשי גלעד את אפרים כי אמרו
פליטי אפרים לבני גלעד אתם גלעד
מה כחכם ומה אתם בתוך אפרים
ובתוך מנשה וכדלך קאל פיה אלתרגום
מה אתון חשיבין בגו בית אפרים

Vers. 4. Locum sic intelligas: tunc interfecerunt Gileaditæ Ephraimitas magno animi motu ac contentione ea de causa, quod Ephraimitæ olim contemtim habuissent Gileaditas; hoc enim volunt verba: כי אמרו פליטי אפרים - -, i. e. dixerunt Gileaditis: quid tibi existimationis inter nos? hoc volunt verba: אתם גלעד בתוך אפרים בתוך מנשה, i. e. nihil vos valetis, si comparatio fiat nobiscum, nos sumus tribus Ephraim & Manasse. Versus itaque accipiendus est, ac si hebraica essent hæc: ויכו אנשי גלעד את אפרים כי אמרו פליטי אפרים לבני גלעד אתם גלעד מה כחכם ומה אתם בתוך אפרים ובתוך ומנשה Et sic quoque Chaldæus, qui vertit: quid vos reputatis inter Ephraimitas?

ויקבר בערי גלעד תקדיר באחת מערי גלעד או יכון אסם כאץ פי מוצׄע עאם ויכון מענאה בארץ גלעד ועבר ען אלארץ בעיר כמא יקאל ארץ מצר או בלד מצר או אקלים מצר ואלמעני כלה ואחד והדא הו ענדי אלאקרב ואלאואיל קאלו אנה למא קתל אבנתה ולם ישאור אלעלמא ואלאנביא פי אמוהא עאקבה אללה בבלא צעב חתי כאן תתסאקט אעצאה ותתקטע וחית סקט מנה עצו דפן תם לדלך קאל בערי גלעד בלפט אלגמע וקד ערפת פי אול אלכתאב טריקה אלדרש ומקאצדהם פיה והדא מן גמלה מא דכרנא ואמא אלקול אלאול פהו פשטיה דקרא

Vers. 7. Debebat eſſe באחת מערי גלעד, aut eſt nomen ſtrictius poſitum pro latiori, ut ſenſus ſit: in terra Gilead. Et adhibetur omnino nomen *urbis*, ubi de *terra* ſermo eſt, dum dicitur arabice: ارض مصر, aut بلد مصر, aut اقليم مصر, ſenſu eodem. Majores autem dicunt, quod interfecerit filiam, non conſultis doctis prophetisque ſuper hac re, punitum eſſe a Deo ærumna gravi, ita ut exciderent membra ejus, & diſſolverentur; ubicunque igitur membrum aliquod deciderit, ibidem loci illud ſepultum fuiſſe; atque hinc dici בערי, in plurali. Prima autem parte libri declaravi jam modum illum, qui dicitur דרש, & quid, qui eodem uſi ſunt, voluerint, hunc ipſum quoque locum commemorantes. Quod primo loco diximus, eſt ſenſus literalis.

ANNOTATIONES

AD ALIQUOT LOCA LIBRI JUDICUM.

Quamvis haud difficulter largiamur, libri Judicum partem eam, quae quinque postremis capitibus absolvitur, nonnisi additamentum dici haberique posse, neque illis multum repugnaverimus, qui aliunde accessisse, atque ab alio quodam auctore profectum esse existimant hoc additamentum *); haud tamen possumus accedere ad sententiam clar. Ziegleri, qui Jo. Clericum in *commentario* secutus, negat **), quae ab exordio libri, cap. I — II. 5. tradita sint, post obitum Josuae demum evenisse, atque ab eodem, qui cap. II. 6 verba facere incipiat, auctore litteris mandata fuisse. Etenim, si prima illa parte nonnisi talia tradantur, quae Josua superstite gesta sint; omnino non perspicimus, difficultatem, quae posita sit in verbis, I. 1. ויהי אחרי מות יהושע sublatam esse, si vel hancce formulam a nonnemine deinceps adjectam esse, quod parum credibile est, vel narrationem, quae eandem sibi praefixam habet, libellum singularem

---

*) Eichhorn *Einleitung ins Alte Testament.* II. Th. §. 456. sq. Anton, *neues Repertorium.* III. Th. pag. 35.

**) *Theologische Abhandlungen.* I. B. 1791. pag. 282. 275.

larem dixeris, dignum visum, qui, ne prorsus intercideret, majoris magnitudinis volumini adjungeretur.

Verum sunt & in ipsa narratione vestigia haud prorsus incerta, ex quibus intelligas, talia eam complecti, quibus haud interfuerit Josua. Primo, quod oraculum a Jehova petiisse perhibentur Israëlitæ I. 1. de modo atque ordine, quem in bello cum Canaanitis gerendo sequi debeant, indicio esse videtur, caruisse nunc rempublicam duce & magistro, rebus communi nomine gerendis divina auctoritate præfecto. Certe Josua nunquam dicitur laborasse de captando Numinis consilio, dicitur vero ubique & constanter, quotiescunque aliquid suscipiendum esset, monitus atque excitatus a Deo fuisse, verbis: ויאמר יהוה אל יהושע: & altero loco, quo eadem illa formula recurrit, XX. 18. ne dubium quidem videri potest, agi de tali statu & tempore populi Judaici, quo careret duce & moderatore, qui rerum summæ præesset.

Deinde & narratio illa de monitore, populo socordiam atque inconstantiam exprobrante, cap. II. 1—5. ita comparata est, ut non possit non in ætatem cadere, quæ Josuæ ævo esset nonnihil inferior. Nam & Josuæ ea in re nulla prorsus persona est, & ne mentio quidem, cujus tamen, si superstes fuisset, partes debebant esse gravissimæ; nomine autem

Bibliothek der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-11634/fragment/page=00000056

autem legati divini Josuam ipsum designari, non modo haud evidens est, ut Tanchumo videtur, sed etiam incertum, immo alienum: & narratio hæc tantum abest, ut sit prorsus solitaria, cum reliquo sermone nullo vinculo conjuncta & sociata *), ut potius, quæ proxime sequuntur, bene & legitime sibi adjuncta habeat. Nos si quid videmus, subjecti sermonis ea haud dubie ratio est, ut præmissæ de legato divino narrationi illustrandæ confirmandæque inservire debeat. Hanc enim breviter & paucis, forte quod plena perfectaque rei memoria non superesset, absolutam esse quis non intelligat? Ut igitur objurgatio legati, cujus nonnisi summa tradita esset, majorem apud suos omnemque posteritatem vim haberet atque auctoritatem, cognita ejusdem origine causaque justissima; auctor dicta legati interpretatione sua explicaturus, statim subjicit, populum, postquam dimissus esset a Josua ad sedes suas occupandas, Jos. XXIV. 28. proximo quidem tempore mansisse in officio colendi Jehovæ, sed post obitum rectoris reipublicæ aliorumque, qui res a Jehova gestas oculis vidissent, mox barbararum gentium, quas delere maximo suo damno neglexisset, exemplo inductum esse, ut ad fictorum numi-

*) *Theolog. Abhandl.* pag. 284.

num cultum declinaret: quare factum sit, ut Jehovæ auxilio destitutus, iisdem gentibus, quibus antea imprudenter pepercisset, cedere deberet, seque multis modis vexandum permittere. Atque sic viam sibi aperit auctor ad argumentum ipsum vers. 16 seqq. quod uberius nunc tractandum erat, hoc est, exemplis ex historia populi petitis illustrandum comprobandumque.

Quæ si ita se habeant; existimaverimus, capitis secundi partem priorem neutiquam divellendam esse a sequenti narratione, primum autem caput vere talia complecti, quæ post obitum Josuæ gesta essent ab Israëlitis, interjectis tamen nonnullis, quæ, digressione facta, ut res ferret, ex superiori ævo repeteret auctor. Non obstat, in toto sermone unum continuumque narrandi ordinem servatum esse. Etenim cum hebraica lingua formam præterito plus quam perfecto propriam non habeat, sed præteritum omne uno modo exprimat; ex rei ipsius rationibus dignoscendum, quam quoque loco potestatem habere debeat illud præteritum hebraicum. Itaque quæ de Calebo relata sunt, I. 10 sqq. vers. 20. haud dubie ad superiorem ætatem pertinent, coll. Jos. XIV. XV. quamquam & hæc post Josuæ tempora demum gesta esse videbantur b. Dathio, quod sane ob provectam Calebi ætatem, quum superato Jordane in terram

terram Canaaniticam immigraret populus, senis fere octagenarii, parum credibile est. Alia nonnulla, velut I. 8, minus expedita sunt. Sed hæc universe dicta sint, de singulis nunc locis nonnulla monebimus.

Cap. I. 6. ויקצצו את־בהנות ידיו ורגליו Alexandrinus reddit, και ἀπεκοψαν τα ἀκρα των χειρων ἀυτου και τα ἀκρα των ποδων ἀυτου, nec tamen videtur nisi pollices voluisse; nam & qui Pentatevchum græce vertit, הבהן constanter reddit το ἀκρον, quapropter haud magnopere culpandus fuerit BIELIUS, quod voci ἀκρον pollicis significationem adscribere ausus sit *). CLERICUS **) *arabice*, inquit, בוהן *Buhan, significat etiam pollicem:* quod undenam arripuerit, alii viderint; lexica arabica certe non significationem tantum vocis, sed & vocem ipsam ignorant. Recte SCHULTENSIUS ***) confert arabicum ابهام, pollex manus pedisve.

I. 7. שבעים מלכים. III. MICHAELIS ****) Josephum, qui Adonibezeco hæc verba tribuit *Archæolog.* V. 2. 2. ουκ εἰς το παν ἀρα λησεσθαι Θεον ἐμελλον, ταδε πεπονθως, ἁ κατα δυοιν

*) *Nov. thes. philolog.* P. I. pag. 59. **) in *commentar.* ad h. l.

) *Clav. dialect.* pag. 258. *) *Biblioth. or. et exeg.* P. V. p. 235.

δυοιν και ἑβδομηκοντα βασιλεων πραξαι προτερον ὀυκ ἐνετραπην, colligit uſum fuiſſe lectione hebraica שבעים ושנים, negans, hujus varietatis in græca bibliorum verſione veſtigium ſupereſſe. Sed refert etiam codex Coislin. I. *) ἑβδομηκοντα δυο· qui tamen ex ipſo Joſepho hæc traxiſſe videri poſſit: quamquam & Jud. X. 4. pro שלשים Alexandrinus habet τριακοντα και δυο, ubi Joſephus, Archæol. V. 7. 6. cum hebraico textu conſpirat.

I. 14 ותסיתהו Alexandrinus vertit, και ἐπεσεισεν ἀυτην Γοθονιηλ, & Vulgatus: monuit vir ſuus, ut peteret — ſed cave credas, lectum olim fuiſſe ויסיתה, credibile vero, ingenium ſuum ſecutos eſſe interpretes, quod veræ lectionis ſenſum non aſſequerentur. Et hæc quidem communiter ſic intelligitur, feminam prius incitaſſe virum, ut agrum ipſe peteret, at cum ille hoc ab ipſa potius fieri debere affirmaſſet, nunc ipſam petiiſſe. Malim ſic intelligere: incitavit maritum, ut ſibi veniam petendi daret; quæ videtur etiam Tanchumi ſententia eſſe. Forte eo fine commemoratum hoc eſt ab auctore, ut proſpiceretur Othnieli ab invidia & ſuſpicione aviditatis.

I. 14.

*) *Repertorium ab Eichhornio editum*, P. II. pag. 202.

I. 14. — ותצנח מעל החמור. In alexandrino codice versionis græcæ respondent hæc: *και ἐγογγυζεν ἐπανω τȣ ὑποζυγιȣ, και ἐκραξεν ἀπο τȣ ὑποζυγιȣ· ἐις γην νοτȣ ἐκδεδοσαι με* — in quibus haud difficulter agnoscas duplicem versionem ejusdem formulæ hebraicæ, breviorem deinde factam in libro vaticano nec non coislin. I. sic: *και ἐγογγυζεν και ἐκραξεν ἀπο τȣ ὑποζυγιȣ·* verba autem, *ἐις γην νοτȣ ἐκδεδοσαι με*, non casu hic irrepsisse, sed consilio adjecta esse dixerimus, ne, quid illa pronuntiasse censenda sit, deesset. Impedivisse interpretem videtur insolentia verbi צנח, de quo bene egit R. Tanchum. Est elliptica loquendi formula, explenda hoc modo: ותרד מעל החמור ותצנח בארץ.

I. 15. Verba: כי ארץ הנגב נתתני si vertas: *tractum meridianum dedisti mihi*; mirum videri debet, donatam sibi a patre terram dicere filiam, quæ nunc demum in eo esset, ut fundum a patre expeteret. Itaque, quamvis ferri possit Tanchumi observatio *); malim tamen cum veteribus vertere: in terram australem dedisti me, hoc est, ut Arabs distinctius expressit, أزوجتني, nuptum me collocasti.

I. 17.

*) conf. SCHROEDERI institutt. ad fundamenta ling. hebr. Sect. VIII. de pronom. reg. 134.

I. 17. החרימו אותה. Codex vaticanus habet: *και ἐξωλοθρευσαν αὐτους.* Sed tantum abest, ut hinc lectionem אותם confici, hancque adeo meliorem dici posse concedamus, ut potius alexandrini libri lectionem, vel *ἀνεθεματισαν αὐτην*, quæ tamen Aquilæ esse videtur, vel *ἐξωλεθρευσαν αὐτην*, veram pronuntiare haud dubitemus. Promiscue cum locis jungitur verbum החרים & cum personis: sed cum illis tamen multo frequentius.

I. 18. Alexandrinus interpres, negatione adhibita, sic vertit: *και ἐκ ἐκληρονομησεν Ιουδας την Γαζαν* — Ill. MICHAELIS *), postquam dubius hæsisset inter utramque lectionem, maxime quod Josephus neutram totam sequatur, postea **) negantem lectionem vero similiorem dixit: cel. ZIEGLERUS, nonnihil audentior, græca, *και ἐκ ἐκληρονομησεν Ιουδας* — vera pronuntiavit ***). Nos editam lectionem videmur nobis tueri posse. Si genuina fuerint græca; ponenda est lectio hebraici codicis, non illa ולא ילכד יהודה, quæ ne quidem bene hebraica videri possit, sed hæc: ולא הוריש יהודה, quæ quomodo in editam, וילכד יהודה, trans-

*) *Biblioth. or. et exeget.* P. V. pag. 237.
**) in *Notis ad versionem theotiscam*, pag. 68.
***) loc. cit. pag. 291.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-11634/fragment/page=00000062

transire potuerit, non intelligitur. Nullus eſt, ne unicus quidem, præter hunc ſolum, locus, quo hebraico verbo לכד reſpondeat græcum κληρονομειν. Haud vana igitur ſuſpicio oritur, illud ἐκληρονομησε non vere profectum eſſe ab interprete græco, qui, cum modo ſcripſiſſet vers. 8. και κατελαβοντο ἀυτην, vers. 12. και προκαταλαβηται ἀυτην, vers. 13. και προκατελαβετο ἀυτην, etiam hoc verſu adhibuiſſe cenſendus eſt formulam, προκατελαβετο Ιȣδας — Si vero verbum ἐκληρονομησε aliunde acceſſerit, ut ſane aliunde addita ſunt verba verſu extremo, την Αζωτον, ὀυδε τα περισπορια ἀυτης, neque enim unquam interpres græcus libri Iudicum vocabulo περισπορια, nonniſi Joſuæ cap. XXI & 1 Paralip. VI. obvio, ubi in hebraico contextu eſt vox מגרש, uſus eſſe deprehenditur; quidni & negationem ουκ adventicium quid & ſpurium dicamus? Accedit, quod non erat, cur negaret auctor Judam κληρονομησαι Philiſtæorum urbes, ut quæ non ad Judæ, ſed Simeonis Danique κληρονομιαν pertinerent: contra vero, ſi Judæi vere expugnaverint Philiſtæa oppida, facinus ſilentio prætereundum non erat. Neque hebraica lectio, affirmans a Judæis tres Philiſtæorum urbes captas fuiſſe, repugnat vel verſui proxime ſequenti, vel loco cap. III. 3 modo diſcrimen teneatur, quod eſt inter לכד & הוריש, quorum illud eſt *capere*,

expugnare, hoc vero non capere tantum, ſed & ejectis deletisve incolis occupare & tenere. Itaque, etiamſi Juda vere ceperit tres urbes Philiſtæorum, recte tamen dici poſſunt cap. III. 3. ſui juris manſiſſe quinque Philiſtæorum principes, ſi, quæ ereptæ ſibi eſſent, urbes Philiſtæi recuperaverint. Verſus autem 19 accipiendus eſt hoc modo: juvit Deus Judam, ut montanam regionem ſubigere poſſet atque occupare, tametſi vallium incolas profligare non poterat. Ad להוריש ſubintelligas verbum היה, nec opus eſt lectione יכלו, quam in textu refert codex Kennicottianus 182. repetitam ex loco ſimili Jos. XVII. 12. altera autem duorum apud De Roſſi codicum lectio, לא הוריש, orta eſt ex emendatione. Ad Joſephum denique quod attinet, qui poſtquam *Archæolog.* V. 2. 4. dixiſſet: Η δε Ιȣδα φυλη και Συμεωνις, τας μεν κατα την ὀρεινην της Χαναναιας πολεις ἑιλον, των δ᾽ ἐν τω πεδιω και προς θαλασσῃ Ασκαλωνα τε και Αζωτων. διαφευγει δ᾽ ἀυτȣς Γαζα και Ακκαρων — haud multis interjectis, cap. 3. §. 1. refert: Χαναναιοι ἁρματα τε ȣ̓ν συμπαρασκευαζοντο, και το ὁπλιτικον συνεκροτȣν, ἁι τε πολεις ἀυτων συνεφρονȣν, και της Ιȣδα φυλης την Ασκαλωνα και Ακκαρωνα παρεσπασαντο, ἀλλας τε πολλας τας ἐν τῳ πεδιῳ· non videmus hæc alio modo in concordiam redigi poſſe, niſi hoc, ut dicamus, pro: την Ασκαλωνα και Ακκαρωνα, reſtituen-

tuendum esse: την Ασκαλωνα και Αζωτον; sive auctor ipse humani quid passus fuerit, sive ex librariorum culpa locus vitium contraxerit.

II. 1. Auctorem formula מלאך יהוה non prophetam hominem, sed angelum Jehovæ, immo Jehovam ipsum designare, vix credibile. Nam in narratione ipsa haud quidquam deprehenditur, quod augustiorem propheta personam legentis animo offerat; adventat legatus, verbaque ad populum facit, nihil est, quod portenti vel levissimam speciem habeat, nihil quod sacri quidquam horroris audientium animis incutiat. Immo quod Gilgale venisse perhibetur מלאך יהוה, in angelum ne cadere quidem videtur, sed magis virum innuit, cujus neque facies plane nova esset, neque domicilium incertum atque incognitum. Recte igitur & Alexandrinus &, quem Arabs sequi solet, Syrus interpres sermoni præmittit verba: *sic dicit Dominus*, etiamsi hebraicus textus formula: כה אמר יהוה, facile supersedere potest. Verba אל־הבוכים auctoris esse, nimium festinanter negat clar. ZIEGLERUS, in eo aliquid humani passus, quod a 35 codicibus Kennicottianis abesse hæc verba affirmat, quæ ne in uno quidem desiderantur. Rectius idem versatur in declarando duplici scholio græco, ἐπι τον κλαυθμωνα,

 και

και ἐπι Βαιθηλ, και ἐπι τον οἰκον Ισραηλ, docens, illud glossema esse nonneminis, qui putaverit, locum hunc apud Baithel fuisse, hoc vero ortum esse ex permutatione formulæ ΒΑΙΘ ΗΛ cum alia haud absimili ΒΑΙΘ ΙΛ. — Piska, quo spatium vacuum medio in versu notatur, si signum sit, excidisse nonnihil e textu; suspicio subnasci possit, loci, qui abhinc Bochim dici solebat, pristinum nomen commemoratum hic fuisse, fere hoc modo: ושם המקום לפנים. Cæterum non alieni sumus ab eorum sententia, qui, quod sacra facta esse dicuntur a populo vers. 5. locum haud procul a Silunte absuisse existimant: quæ videtur & illius sententia fuisse, qui primus adscripsit verba, ἐπι Βαιθηλ.

II. 2. Quæ apud Alexandrinum interpretem, post verba ἐις την γην ταυτην, porro leguntur, ὀυδε τοις Θεοις ἀυτων προσκυνησητε, ἀλλα τα γλυπτα ἀυτων συντριψετε, petita & huc translata sunt ex locis aliis similibus, veluti Exod. XXIII. 24 & Devt. VII. 5. Hebraico contextui eadem restituere velle, eo minus consultum, quo apertius est, sermonem non copiose & abundanter, sed strictim & summatim referri.

III. 1. 2. nonnihil impedita oratio. Nos sic vertimus: *Hæ vero sunt gentes, quas consistere passus est Jehova, ut exerceret*

ret iisdem Iſraëlitas, & quidem illos, qui haud quidquam cognoviſſent bellorum adhuc cum Canaanitis geſtorum; tantum ad uſum ſuccedentis progeniei Iſraëlitarum, ut & hi bellum tractare diſcerent, tantum ut diſcerent, *qui rebus antea geſtis haud interfuiſſent.* — לנסות hic non eo ſenſu accipiendum, quo venit vers. 4 & cap. II. 22. nam contextus omnino diverſus eſt. Recte noſtro loco Symmachus vertit *ἀσκῆσαι*. Tanchum: וכאן קולה לנסות בם את ישראל הנא מן מעני אלתעויד מתל אשר לא נסתה כף רגלה ויואל ללכת כי לא נסא אי ליכונו מעודין אלחרוב ולא יהמלון אמרהא וינסוהא לטול אלאמן h. e. נסות *hoc loco eſt* exercere, *ut* Devt. XXVIII. 56. & 1 Sam. XVII. 39. *hoc ſenſu: ut eſſent Iſraëlitæ exercitati in bellis, nec intermitterent ea & dediſcerent.* — ידע non eſt ſcire universe, ſed interfuiſſe rei, ex ipſo uſu aliquid cognitum habere; quod intelligitur ex cap. II. vers. 10 collato cum vers. 7. Repetitur, quod primo verſu dictum eſt, verbis nonnihil aliis verſu ſecundo, atque nunc diſtinctius refertur ad הדורות, ad generationes proximas, quæ nunc ſint ordine ſibi invicem ſucceſſuræ. Pronomen verbi ידעום ſpectat ad אשר לפנים, dictum pro אשר היו לפנים, & abſolute poſitum, omiſſo, ad vitandam ejusdem vocis repetitionem, alio אשר, quod hæc antecedentibus adjungat, ut ſit, acſi pleniore oratione ſcriptum eſſet: ללמדם מלחמה את אשר לא ידעו

 את-כל

את־כל אשר הין לפנים. Alia igitur, eaque diverſa ab ea, quæ cap. II. 22 præceſſit, cauſa proponitur barbararum gentium a Deo non uno tempore deletarum, mox tamen & illa, quæ primo loco dicta eſt, repetitur vers. 4. — Vulgata non videtur recte dici poſſe abſtinuiſſe a vertendis verbis רק אשר לפנים לא ידעום, abſolvit enim totum verſum his verbis conceptum: *ut poſtea diſcerent filii eorum certare cum hoſtibus & habere conſuetudinem præliandi;* quibus apparet ſenſum magis utcunque redditum, quam verbis verba accommodata eſſe. Verum ſi demus etiam, neglectam eſſe a Vulgata hanc ſermonis hebraici particulam; hoc tamen non eo valet, ut ſuſpecta videri debeat lectio, a reliquis interpretibus omnibus confirmata. O ἀλλος in Hexaplis, qui vertit: παντελως γαρ ὁι ἐμπροσθεν ἀυτων ἀνεπιςημονες ἠσαν των τοιϗτων, videtur eſſe Symmachus. Quæ apud Alexandrinum leguntur verba, πλην δια τας γενεας, non poſſunt per lapſum librarii orta eſſe ex πλην διδασκειν τας γενεας, ſequitur enim, τϗ διδαξαι ἀυτϗς (τϗς ὑιϗς Ισραηλ) πολεμον.

III. 20 quæritur, quid ſit, quod Ehudum moverit, ut prophetam ipſe ageret, & ſepoſita Dei reverentia mandatum divinum ſimularet? Credibile eſt, in more poſitum fuiſſe apud priſci illius ævi homines, ut, qui oraculum ad aliquem

aliquem perferendum haberet, submissa illud voce ac fere obscura effaretur, & susurraret magis quam distincte pronuntiaret: cujus rei indicium videtur in eo superesse, quod נבאה arabice est vox occulta & summissa. Gieuharius, de verbo נבא acturus, primo statim loco ponit hæc: النَّبْأَةُ الصوتُ الخفيُّ قال ذو الرُّمّة بنباة الصوت ما في سَمْعِه كَذِبُ h. e. نباة *est vox occulta, ut in illo poëtæ: de occulte dicto quicquid percipitur, mendacium est.* Firuzabadius eodem modo: النباة الصوت الخفي; quod addit: او صوت الكلاب, *nec non vox canum*, magis ad verbum נבח pertinet, quocum illud, ut sono proximum, permutatur. Hinc נביא dictus fuerit, qui vocem occultam ederet, quemadmodum פליט est, qui e clade elabitur, בריח qui fuga se proripit. Hoc igitur efficere voluit Ehud, primo ut reverentiæ causa consurgeret Eglon rex, deinde ut ipse propius accedendi causam haberet haud improbabilem, quo certius altiusque ferire posset hominem incautum nec quidquam suspicantem. Sic quoque rem intellexisse videtur Alexandrinus interpres, qui vertit, *και ἐξανεϛη ἀπο τȣ θρονȣ Εγλωμ ἐγγυς ἀυτȣ.*

III. 22. 23. פרשדן quid sit, quid מסדרן, obscurum est, nec facile unquam expedietur, cum, quænam ratio & structura

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-11634/fragment/page=00000069

ctura fuerit domuum, quibus prisci ævi reges orientales uterentur, nos penitus lateat. Sed ipsa quoque voce פרשדן aliquid denotari, quod ad ædem regiam pertineret, vel ab eadem prope abesset, putamus intelligi ex serie orationis, cum verbum ויצא pendeat a verbo שלף, atque ad Ehudum redeat, non ad gladium, de quo dicendum fuerat — והיא יצאת. Alexandrini interpretis in libro vaticano nec non coislin. I. sunt hæc: και ἐξηλθεν Αωδ την προςαδα, και ἐξηλθε τους διατεταγμενους· in quibus non dicenda erat duplex ejusdem commatis versio inesse, genuina altera, altera spuria, aliunde inducta: nam prius illud, και ἐξηλθεν Αωδ την προςαδα, pertinet ad hebraica ויצא הפרשדנה, quæ a græco interprete penitus neglecta esse, non est cur statuamus. Credibile potius, etiam Aquilæ παραςαδα, nec non Symmachi προθυρα, referenda esse ad hebraicum הפרשדנה. Cæterum hoc videtur nobis indubium, etiamsi interpretes effugerit, Ehudum non iis, quibus ingressus esset ad regem, foribus, sed alio loco egressum, at tamen in discessu ex ædibus visum esse domesticis, fores autem intus, antequam a rege discessisset, clausisse atque obserasse, eo consilio, ut regicidium a se perpetratum diutius lateret homines aulicos. His virum visum fuisse abeuntem ex aula, colligas tum ex verbis vers. 24 הוא יצא ועבדיו באו, quæ fere non possunt alium

alium ſenſum habere, quam hunc: quum cognoviſſent domeſtici, Ehudum abiiſſe, acceſſerunt, tum ex eo, quod exſpectantium animos neutiquam ſubit cogitatio, poſſe regem adhuc privatis cum viro colloquiis vacare. Si vero, haud ignari, diſceſſiſſe jam hominem a rege, fores extrinſecus clauſas obſeratasque deprehendiſſent; ipſorum omnino erat, absque mora recludere, viſendi domini cauſa, & quid ageretur proſpicere. Tam longæ cunctationis cauſa alia non poteſt cogitari, quam quod fores intrinſecus obſeratæ ſignificare viderentur, velle regem ſecluſum ab aliorum aditu atque inturbatum manere. Igitur verba ויסגר דלתות העליה בעדו vertenda: poſtquam clauſiſſet fores conclavis, quo minus aditus ad regem pateret; quemadmodum & cap. IV. 1 verba ואהוד מת reddenda ſunt: poſtquam obiiſſet Ehud. בעדו de eo uſurpatur, qui includitur, Gen. VII. 16. 2 Reg. IV. 4.

Cap. V. 2 בפרע פרעות בישראל celeb. KOEHLERUS *), ſumta lectione ישׂראל, adhibitaque aramæa verbi ſignificatione, vertit: *quod Iſraël vindictam ſumſit.* Syrus quidem interpres exhibet: ܒܦܘܪܥܢܘܬܐ ܕܐܬܦܪܥ ܐܝܣܪܝܠ ܒܡܫܒܚܘܬܐ ܕܥܡܐ ܫܒܚܘ ܠܡܪܝܐ *in vindicta, qua vindicatus eſt Iſraël, cantico populi canite*

*) *Repertor.* P. VI. pag. 164.

canite Domino: amplificato nonnihil uſu verbi נדב, quo arabice eſt, laudibus celebrare defunctum. Arabs, qui Syrum alias utplurimum ſequitur, vertit: النقمة التي انتقم بنوا اسرايل من اجلها تسبح الربّ الشعوب, *quod attinet ad vindictam, quam ſumſerunt Iſraëlitæ, ob eam laudent Dominum populi.* Sed præter unicum illum codicem hebraicum, in quo ב ante vocem ישראל omiſſum eſt & deinceps additum, alius repertus eſt nullus, qui lectionem ישראל juvaret; & videtur etiam illo ſenſu dicendum potius fuiſſe: בפרוע ישראל פרעות. Necdum igitur nos pœnitet, vertiſſe, *quod imperio fungi voluerint duces in Iſraële,* adhibita ſignificatione arabica verbi פרע. Gieuharius, de hoc verbo expoſiturus, primo loco ponit hæc: فَرْعُ كلّ شي اعلاهُ ويقال هو فرعُ قومه كالشريف منهم, h. e. *quod in re quacunque ſummum eſt, dicitur* פרע *illius rei, & quidem* פרע *populi ſui dicitur, qui inter reliquos eminet.* Poſſis tamen locum etiam eo ſenſu accipere, quem habitura erant verba, ordine plano, ſoluto poſita ſic: ברכו יהוה כי התנדב עם בפרע (אותו) פרעות בישראל: laudate Dominum, quod promtum ſe præſtiterit populus, cum ille vindictam perficeret in Iſraële.

V. 7 פרזון nos, Alexandrinum interpretem ſecuti, vertimus *duces:* quod & doctiſs. Jo. Uri, at nonnihil diverſa

ratio-

ratione, argumentando assecutus est *). Celeb. KOEHLERUS mavult pagos **); cel. TRENDELENBURGIUS *vias planas, tritas* statuit. ***) De hoc ut primo loco dicamus, largimur quidem, viæ significationem haud improbabiliter derivari posse ex usu arabico. Firuzabadio قرز, aut قرزة, est طريق في الاكمة, *via in colle*, & قارزة est الطريقة تاخذ في رملة في دكادك لينة, hoc est, vertente Giggeio, *via quæ incipit in arena & pertingit ad ejusdem tumulos molles*. Accedit, quod Gieuharius verbis, القرز ما اطمان من الارض h. e. *nomen* قرز *usurpatur de terra tuta*, locum poëtæ subjungit, camelam suam laudantis hac formula:

كم جاوزت من حدب وقرز

quot illa percurrit loca gibbosa & plana?

in qua manifestum est vocem قرز significare viam planam, commodam, expeditam. Neque illud urgebimus, quod b. DATHIUS, post KOEHLERUM, monet, secundum hanc explicationem repetitam esse tertio membro sententiam eandem, quæ duobus jam aliis expressa sit. Sed hoc potissimum nobis obstare videtur, quod viæ, ejusque planæ tritæque,

*) *Pharus artis grammaticæ hebrææ*. Oxonii 1784. 8. pag. 111.

**) loc. cit. *Repertor*. P. VI.

***) *Repertor*. P. XII. pag. 236.

tæque, significatio non possit commodum locum habere versu 11. Quid enim sit: celebrabunt præclara facta viarum ejus —? Ac quis quæso non videat, in utraque formula, צדקות פרזונו, & צדקות יהוה, unam eandemque nominis recti ad nomen regens rationem esse? Unde consequitur, פרזון non rei locive, sed personæ significationem habere, & quidem ejusmodi personæ, quæ & ipsa præclaris factis conspicua dici commode possit? Quapropter nec altera illa, pagorum seu paganorum, significatio locum habere potest, nisi velis Tanchumi rationem sequi, qui nomine פרזון latissime sumto, subintellectoque אשר, *Jehovam ipsum, cujus inter Israëlitas sedes sit*, videtur intelligere: quod etsi ad sensum est accommodatissimum, veremur tamen vehementer ut omnibus probari possit.

V. 14 singularis est doctiss. Urii *) interpretatio: *De ipso Machir descendistis vexillarii; & de Sebulon, qui eligebatis in tribu ducem.* Vexillarios reddit מחקקים, quod חקיקה arabice sit vexillum. Longius hoc petitum esse dixerimus. Magis appositum videri possit, quod ad vindicandam nomini סופר significationem *ducis* idem affert. Verba ejus sunt hæc: „Arabs

*) loc. cit. pag. 89.

„Arabs scribit, ودخل ابو الحسين الكاتب الي مصر
„بعساكر امير المومنين & *ingressus est Abulhosain dux in*
„*Ægyptum cum exercitu Imperatoris fidelium.* Ibi ut كاتب
„*scriba* notat *ducem*, ita ספר *scriba* exprimit in cantico *ducem.*
„Singulæ tribus certo insigniuntur charactere, & quidem
„Sebulonitæ eo, quod sibi in tribu sua ducem elegerint;
„quippe משך *trahere* valet & *eligere.*" Sed in hoc loco,
quem unde depromserit haud assequimur, valde nos suspicamur, vocem الكاتب cognomen magis viri esse proprium & historicum, quam nomen belli ducibus commune. Lexica certe ignorant talem vocis كاتب usum, etsi omnino referunt, exercitum dici كتيبة, quod, qui ad eum pertinerent, in numeros indicesque redigerentur.

V. 17 verba ודן למה יגור אניות malumus nunc vertere, *Danitæ quare inhærebant suis navibus?* hac potissimum ratione ducti, quod verbi גור significatio *manendi* ad reliqui versus sensum accommodatior videtur altera illa *extimescendi.* Addimus, versionem quoque arabicam ineditam *) locum reddere hoc modo: ודן לם (לם) יגאור אלספן, *& Dan quare occupat naves?* quemadmodum & apud Saadiam Jes. XXXIII. 14 hebraico יגור respondet arabicum يجاور. Syrus editus

*) conf. *Dissertatt. philolog. crit.* pag. 46. not. **)

tus refert, ܕܢ ܠܠܡܐܢܐ ܢܓܕ ܣܦܝܢܐ, Dan ad portum trahit naves; יגור referendo ad radicem גרר. Sed ingeniosa est celeb. DE ROSSI conjectura *), pro ܠܠܡܐܢܐ, ad portum, legendum esse ܠܡܢܐ, quare. Mirum est, Arabem vertisse ودان غوّص السفن, Dan *submersit* naves. Verbum غاص legitime usurpatur de eo, qui aquam subit, urinatur: latius tamen dictum esse reperias de Adami capulo sponte in terram subsidente Abulfarag. hist. dynast. arab. pag. 15.

V. 20 נלחמו prius impersonaliter positum dici posse, nemo jure negaverit, etsi actio ad alium, quam Deum ipsum, redire nequit. Similiter Prov. IX. 11 dictum, ויוסיפו לך שנות חיים addent tibi annos vitæ, h. e. anni addentur tibi a Deo. Conf. quoque Job. VII. 3 & XXXIV. 20. Sed recte monuit celeb. TRENDELENBURGIUS, quod & CLERICUS vidit, legenda esse verba hoc ordine:

מן שמים נלחמו הכוכבים
ממסלותם נלחמו עם סיסרא׃

Commendat omnino hanc rationem membrorum parallelismus, qui nunc est multo, quam antea, perfectior. Sed noli auctoritatem laudare Alexandrini interpretis, cujus in vati-

*) *Var. lection.* ad h. l.

vaticano exemplo extat hæc versio: ἐξ ὀυρανȣ παρεταξαντο ὁι ἀςερες, ἐκ τριβων ἀυτων παρεταξαντο μετα Σισαρα. Nam quod in editis cernitur inter ὁι ἀςερες & ἐκ τριβων intervalli signum, editoris est, vel descriptoris, non auctoris ipsius. Recte vero laudare possumus versionem arabicam ineditam, quæ locum reddit his verbis: מן אלסמא חארבת אלכואכב מן ברוגהא חארבו סיסרא, in quibus nomen הכוכבים vere conjunctum esse cum verbo præcedenti נלחמו, docet forma verbi حاربت, cujus loco vulgaris legendi contextus hebraici ratio exigebat vel حاربوا vel حورب.

V. 26. verba ומחצה וחלפה רקתו cel. Koehlerus vertit: *percussit, transfixit tempora ejus*; quod, qui interpretatus sit: concussit & alternis pedibus calcavit, hunc verborum sensum justa ratione non probaverit. Quam vero velimus, vir doctissimus, quas ipse substituit, significationes non sola sua auctoritate, sed argumentis etiam confirmasset. Nos quidem verbum מחץ putabamus haud vana ratione illustrari ex usu, quem habet in sermone arabico. Addimus nunc verba Firuzabadii. Sunt in illo, quo nos utimur, libro hæc: محص بالرجل الارض ضربه, quæ, cum vix sensum habere possint, non dubitamus, cum Giggeio Golioque, legere sic: محص بالرجل الارض ضربها,

h. e.

h. e. מחץ *pede terram, aut verberavit, concussit eam.* De altero autem verbo, חלף, nihil nunc novi argumenti succurrit, nisi hoc, quod versio arabica inedita formulam ומחצה וחלפה רקתו interpretatur hoc modo: ואוהנת סמאכה ואגאזת עליה *enervavit aurem ejus & transiit super ea*: quod quomodo fieri potuerit, nisi per vices alternis pedibus calcando, vix intellexeris. Tanchumus quoque refert, esse qui putent, אן מעני חלפה אלגואז, verbum חלף venire sensu transeundi.

V. 30. צבע רקמתים לצוארי שלל. Locum hunc sic tractat Urius *): „Ben Alathir in Lexico suo ait: الرقبة وهي في الاصل العنق فجعلت كناية عن جميع„ „ذات الانسان *Alracaba, quod proprie collum notat, adhibetur* „*figurate de tota hominis persona.* Deinde dictum quoddam „Pseudoprophetæ explicans, subdit: اراد بالاعناق الروسا „والكبرا *per colla intelligit capita, principes, magnates, duces.* „Liquide hinc apparet, צוארי שלל esse *præfectos* vel *procu-* „*ratores prædæ.* Horum cervicibus id jugi sive oneris erat „impositum, ut prædas ab hostibus captas congererent, & „illarum rationem inirent. Versio ergo erit sequens. *Ve-* „*stes tinctas, utrinque acu pictas, pro procuratoribus prædæ.*"

Nos

*) libr. cit. pag. 126.

Nos si quid judicamus, non recte usus est vir doctiss. illo loco arabico. Grammaticus enim dum præcipit, collum dici pro homine ipso; non potest illud alium sensum habere, quam hunc: si رقبة زيد, *collum Seidi*, dicatur; non collum hominis magis quam aliam quamcunque ejus partem, sed hominem ipsum intelligendum esse. Quod patet etiam ex glossa Gieuharii: العربُ تلقّبُ العجمَ برقابِ المَزَاوِدِ لانهم حُمْرٌ *arabes solent exteros homines dicere* rekâb almozávedi, *quod rubri sint*: in qua vides *colla* non esse præfectos seu procuratores barbarorum, sed barbaros ipsos universos. Nec magis ex eo, quod principes proceresque dicantur colla, الاعناق, efficias, צוארי שלל præfectos esse vel procuratores prædæ: quemadmodum enim اعناق الجماعة, *colla multitudinis*, sint eminentiores & præstantiores reliquis: ita & צוארי שלל, *colla prædæ*, ea sint necesse est, quæ in reliqua præda emineant excellantque. Nos, quibus שלל videtur omnis generis jumenta complecti, equos, asinos, mulos, camelos, utraque ratione commodissime uti possumus, sive צוארי שלל dictum esse velis pro jumentis ipsis, sive mavis jumentorum præstantissima intelligere. Celeb. Koehlerus, ut voci שלל ultimo loco positæ eadem latissima significatio prædæ servetur, verba sic vertit: *Bunte*,

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-11634/fragment/page=00000079

doppelt schoen gestikte Deken um den Hals zur Beute; quæ quomodo hebraicis conveniant, alii viderint.

V. 31 lectionem ואהביו veram & genuinam, alteram vero ואהביך ex emendatione vana ortam esse, ita nobis persuasum est & esse debet, ut miremur etiam esse, qui huic quidquam tribuere possint, & de illius integritate dubitare.

VII. 15. Credibile non est, ipsum Gideonem appellandi formula אדֹנָי usum esse, ut qui ne suspicaretur quidem, eum, qui sermonem secum conferret, alium esse quam prophetam aliquem divinitus excitatum. Nulla enim in ipso trepidatio, animi commotio nulla cernitur: immo vero, quod cuperet virum, ut se a Deo vere missum esse prodigio aliquo comprobaret, diutius detinere, nullus dubitavit, sumtus etiam facere (מנחה vers. 18 munus est, ut cap. III. 15.) cibumque promte a se paratum illi apponere; posthæc demum, cum prodigium editum esset, ejusque auctor subito discederet, intellexit, non hominem, sed cœlestem angelum esse, qui secum sit collocutus, vers. 22. Si dixeris, auctorem ex suo sensu, quod ipse statueret, Jehovam esse, qui conspiciendum sese præbuerit, tribuisse Gideoni illam

illam formulam; obstat, quod idem Gideon in eodem sermone vers. 13 nomine אדֹנִי, non אדֹנָי, usus esse traditur. Hæc autem sermonis mutabilitas atque inconstantia talis nobis videtur, ut ne illis quidem, qui litteris vocalium signa, quibus nunc utimur, adscripserunt, tribui absque injuria possit. Non itaque superest, nisi hoc, ut dicamus, אדֹנָי, pro אדֹנִי, ortum esse ex errore librarii, secuti forte auctoritatem chaldaicæ paraphraseos, quæ habet בְּבָעוּ יְיָ, *obsecro Domine*. Rectius vero Græcus, in alexandrino codice, *κυριε μȣ*, & Vulg. *mi domine*. Syrus quoque refert ܡܳܪܝ, non ܡܳܪܰܢ, &, qui hunc sequitur, Arabs, يا سيّدي.

VI. 31 יומת עד הבקר putamus haud invito loquendi usu verti posse: morietur hoc ipso die. Ill. MICHAELIS ingeniose locum interpretatur: crastina lux testis erit, seu litem dirimet, hoc sensu: si proxima luce superstes sit Gideon atque a vindicta Baali immunis; intelligent omnes, vanum esse Baalem nec pro Deo habendum. Possis etiam verba accipere hac ratione: יומת עד הבקר, morietur, dum adhuc tempus matutinum est.

VII. 3 in verbis ויצפר מהר הגלעד lectionem editam solicitare in consensu testium omnium temerarium est, ti-

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-11634/fragment/page=00000081

midos autem homines a Gideone amandatos esse trans Jordanem usque in terram Gileaditicam, cum ipsum per se vix credibile — quis enim quæso sibi persuaserit, tantam multitudinem omnem immitti potuisse in alienam provinciam, eamque insciam & inconsultam? — tum, si detur etiam, מִן hebræis nonnunquam dictum esse de motu in locum, minus conveniens illi loco, quo omnis reliqua multitudo domum rediisse perhibetur, vers. 7. Minus itaque difficultatis habere videtur eorum sententia, qui הר הגלעד dictum esse putant pro הר אביעזר, quod Gileadi filius esset Abieser, Num. XXVI. 30. cum dimidia tribu Manasse sortem suam citra Jordanem nactus Jos. XVII. 2. ut sensus sit: qui timidus est, discedat ex regione hac montana familiæ Gileadicæ Abieseri, domumque revertatur. Nec incommode poterat Gideon ista formula uti, si sciret, tribules suos accolasque tales esse, qui aliis magis, quam sibi, dictum hoc esse sint reputaturi. Verbum צפר recte confertur cum arabico ضغر, quod in lexicis declaratur verbis عدا & سعي, *currendi, eundi* significationem habentibus.

VII. 18 in verbis ליהוה ולגדעון præfixi ל idem usus est, qui Psalm. XXVI. aliisque cernitur in inscriptione לדוד, nempe ut magis secundi casus nota sit, quam tertii. Quem-

Quemadmodum igitur ad לדוד cogitando ſupplendum eſt nomen מזמר, ita ad formulam ליהוה ולגדעון ſubintelligendum omnino nomen חרב, ſed idem in contextum hebraicum reſtituere, ſupervacaneum eſt. Urget quidem DATHIUS, a *Kennicotto* ſex codices citatos eſſe, qui vocabulum חרב in textu exhibeant; ex verſionibus antiquis illud habere Chaldæum, Syrum, & Arabem; in verſione græca edita quamvis haud extet, *Druſium* tamen auctorem eſſe, quod antiqui libri habeant: ῥομφαια Κυριω και τω Γεδεων. Addimus nos, librum Coislianum I vere offerre lectionem: και ἐρειτε, ῥομφαια τω κυριω και τω Γεδεων, & ſex illis libris Kennicottianis acceſſiſſe alios quatuor De Roſſianos. Verum hæc nos non movent, ut putemus, lectionem חרב veram eſſe atque genuinam. Primo enim neutiquam intelligimus, quid vetet, quo minus etiam brevius, ליהוה ולגדעון, omiſſa voce חרב, dici potuerit: ſignum enim bellicum, quod ad pugnam exeuntibus datur, quam breviſſimum eſſe & ſolet, & natura ſua debet. Deinde, quod rem plane conficit, obvium omnino eſt, quod impellere poterat interpretes vel deſcriptores ad addendum vocabulum חרב, ejusdem contra omittendi cauſa prorſus nulla cogitari poteſt. Eſt vero, ut alibi monuimus, certiſſima atque ad recte judicandum de variis lectionibus late patens obſervatio, duarum lectionum illam

eſſe

eſſe antiquiorem, ex qua alterius origo probabiliter poſſit demonſtrari.

Nomen ספל, Jud. V. 25. VI. 38. quod cæteris orientalibus linguis plane ignotum ſit, tam ſuſpectum habet ill. MICHAELIS (*Biblioth. or.* P. XI. pag. 146. & *Supplement.* P. V. p. 1790.) ut non alienus ſit ab eo ex finibus linguæ hebraicæ exterminando, ſubſtitutis, admodum ingenioſe, lectionibus בסף לאדירים cap. V. 25. מלא הכף cap. VI. 38. Cel. TRENDELENBURGIUS, ſuſpectæ vocis cauſam acturus, commemorat (*Repertor. or.* P. XII. pag. 241.) poſtquam SIMONIS quoque in *lexico* adhibuiſſet verbum ثغل, nomen ثغال, gutturnium, vas roſtratum, nec non ثغل, inferior molæ lapis, ſeu meta: irrito, putem, conatu; nam, quod recte monet MICHAELIS, ث Arabes cum hebraico ס non ſolent permutare. Extat in bibliotheca Bodleiana Oxonienſe *R. Jehudæ ben Karish* ad ſynagogam Judæorum Feſſanam de ſtudii Targumici utilitate epiſtola arabice ſcripta (in Jo. URII *Catalogo* inter codices ms. hebr. & chald. unacum arabicis charactere hebr. expreſſis, CCCCLXXXV. pag. 95.) de qua, haud indigna, quæ in lucem publicam edatur, ex litteris GAGNIERII copioſe refert WOLFIUS, *Biblioth. hebr.* P. III. pag. 311. Exemplum codicis, quod penes me eſt, evolventi mihi, parte tertia, quæ inſcribitur פי אשתראך אלערבי באלעבראני, *de conſenſu linguæ arabicæ cum hebraica,* hæc obveniunt: מלוא הספלי אלספל והו קצריה, h. e. *arabicæ quoque linguæ communem eſſe vocem* سغل *& labri ſignificationem habere.* Lexica quidem vocem ignorant: ſed haud nulla eſſe debet auctoritas grammatici, qui ſubinde non Korani tantum dictis, quod mirum eſt in homine Judæo, ſed poëtarum quoque arabicorum ſententiis utitur ad illuſtrandam locutionem biblicam.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-11634/fragment/page=00000085

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-11634/fragment/page=00000086

De 10897

D

ULB Halle 3/1
001 063 782

Nur für den Lesesaal

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-11634/fragment/page=00000087

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:5-11634/fragment/page=00000088